

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE ÇEVRE SORUNLARI VE ÖNCELİKLERİ
DEĞERLENDİRME RAPORLARINDA YER ALAN ÇEVRE
SORUNLARI İLE İLGİLİ KAVRAMLARA YÖNELİK BİR
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEZGİ MARAŞ

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ BÜLENT ESKİN

AKSARAY-2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE ÇEVRE SORUNLARI VE ÖNCELİKLERİ
DEĞERLENDİRME RAPORLARINDA YER ALAN ÇEVRE
SORUNLARI İLE İLGİLİ KAVRAMLARA YÖNELİK BİR
İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEZGİ MARAŞ

DANIŞMAN : DR. ÖĞR. ÜYESİ BÜLENT ESKİN

JÜRİ ÜYESİ : PROF. DR. AYNUR DEMİR

JÜRİ ÜYESİ : DR. ÖĞR. ÜYESİ İBRAHİM ERTUĞRUL YALÇIN

AKSARAY-2025

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 24 (yirmi dört) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı :Sezgi
Soyadı :MARAŞ
Bölümü :Kamu Yönetimi
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları İle İlgili Kavramlara Yönelik Bir İnceleme

İngilizce Adı : An Analysis of Concepts Related to Environmental Issues in the Environmental Problems and Priorities Assessment Reports of Türkiye

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı:

Sezgi MARAŞ

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Sezgi MARAŞ tarafından hazırlanan “Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları İle İlgili Kavramlara Yönelik Bir İnceleme” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Kabul</u>	<u>Ret</u>	<u>İmza</u>
Danışman: (Dr. Öğretim Üyesi Bülent ESKİN) (Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: (Prof. Dr. Aynur DEMİR) (Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: (Dr. Öğretim Üyesi İbrahim Ertuğrul YALÇIN) (Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Anabilim Dalı, Bahçeşehir Üniversitesi)	☐	☐	

Tez Savunma Tarihi: 02/06/2025

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve
..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Aybala ÇAYIR

İmza

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasında büyük katkıları bulunan, tecrübe ve donanımı ile bana rehberlik eden ve tezimin her aşamasında beni destekleyen Sayın Danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Bülent ESKİN'e,

Tez çalışmam boyunca desteklerini hiçbir zaman esirgemeyerek bu zorlu süreçte her daim yanımda olan, güvenlerini ve sevgilerini derinden hissettiğim canım ailem annem, babam ve ablama,

Çok teşekkür ederim.

SEZGİ MARAŞ

ÖZET

Günümüzde sanayileşmenin bir sonucu olarak insanlar daha çok şehirlerde yaşamaya başlamış, bu durum hava, su ve topraktaki kirleticilerin artmasına, iklim değişikliğine, sağlıksız kentleşmeye ve ormanların yok olmasına neden olmuştur. Bu çevre sorunlarının çözümü için uluslararası alanda birçok ülke birlikte hareket etmektedir. Türkiye'de de çevre sorunlarının önlenmesine yönelik ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yasalar çıkarılmış, planlar yapılmış, politikalar uygulanmış ve raporlar hazırlanmıştır. 2008 yılında ilki, 2023 yılında ise sonuncusu olmak üzere toplam 10 adet yayımlanan Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları, çevre sorunlarının çözümünde önemli bir kaynak niteliğindedir. Bu raporlar Türkiye Cumhuriyeti Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde, Çevresel Etki Değerlendirmesi İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü'nün katkılarıyla hazırlanmıştır. Raporlar, çevresel sorunların nedenlerini, önerilen çözümleri ve ilgili kavramları ele almaktadır. Kavramların iyi bilinmesi ve kavramsal analizlerin yapılması, ilerideki raporlarda çevre sorunlarının çözümüne katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda çalışmanın temel amacı, Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer alan çevre sorunlarına ilişkin kavramların sayısal verilerle karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Bu çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, araştırma alanı içindeki konular hakkında bilgi edinmek için kelime ve kelime gruplarının birlikte bulunma sıklıkları belirlenmektedir. Çalışmada 9 ana çevre sorunu başlığı altında 105 alt kavram analiz edilmiştir. Kelimelerin sayısal analizinde ve kelime bulutları oluşturmada Maxqda programından faydalanılmıştır. 9 ana çevre sorunu arasında su kirliliği 936 tekrar ile en yüksek sayıya sahiptir. Ayrıca 105 alt kavram arasında en çok kullanılan kelime 5338 tekrarla su kelimesidir. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında gıda kirliliği, radyoaktif kirlilik, ışık kirliliği ve elektromanyetik dalga kirliliğine yer verilmemiştir. Önümüzdeki yıllarda raporlarda bu çevre sorunlarına yer verilerek yeni kavram araştırmaları yapılabilir. Ayrıca ülkeler, kamu ve özel sektör tarafından hazırlanan raporlarda çevre sorunlarına ilişkin kavramların karşılaştırılması ile literatüre katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler : Çevre Sorunları, Maxqda Programı, Kavram Analizi
Bilim Kodu : 114502
Sayfa Adedi : 89
Yazar : Sezgi MARAŞ
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Bülent ESKİN

ABSTRACT

Today, as a result of industrialization, people have started to live more in cities, which has led to an increase in pollutants in air, water and soil, climate change, unhealthy urbanization and destruction of forests. Many countries have been acted together internationally to solve these environmental problems. In Türkiye, laws have been enacted, plans have been passed, policies have been implemented and reports have been prepared by the relevant institutions and organizations to prevent environmental problems. Türkiye Environmental Problems and Priorities Assessment Reports, a total of 10 of which were published, the first in 2008 and the last in 2023, are an important resource for the solution of environmental problems. These reports were prepared within the Republic of Türkiye Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change, with the contributions of the Directorate General of Environmental Impact Assessment, Permit and Inspection. Reports have been address the causes of environmental issues, proposed solutions, and related concepts. Knowing the concepts well and performing conceptual analyses will contribute to the solution of environmental problems in future reports. In this context, the main purpose of the study is to examine the concepts related to environmental problems in the Türkiye Environmental Problems and Priorities Assessment Reports comparatively with numerical data. In this study, the content analysis method was used. In this method, the co-occurrence frequencies of words and word groups are identified to obtain information about the topics within the research field. In the study, 105 sub-concepts were analyzed under 9 main environmental problem headings. Maxqda program was used in the numerical analysis of words and generation of word clouds. Water pollution has the highest number with 936 repetitions among the nine main environmental problems. Additionally, among the 105 sub-concepts, water is the most frequently used word with 5338 repetitions. Food pollution, radioactive contamination, light pollution, and electromagnetic wave pollution are not addressed in the Environmental Problems and Priorities Assessment Reports of Türkiye. New concept research can be carried out by including these environmental problems in reports in the coming years. In addition, it is thought that a contribution will be made to the literature by comparing concepts related to environmental problems in reports prepared by countries, public and private sectors.

Keywords : Environmental Problems, Maxqda Program, Concept Analysis
Science Code : 114502
Number of Page : 89
Author : Sezgi MARAŞ
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Bülent ESKİN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
ÇEVRE SORUNLARI.....	7
1.1. Çevre Kirliliği	7
1.2. Hava Kirliliği	8
1.3. Su Kirliliği.....	9
1.4. Toprak Kirliliği	10
1.5. Atık Kirliliği.....	10
1.6. Besin Kirliliği.....	11
1.7. Radyoaktif Kirlilik	12
1.8. Gürültü Kirliliği	13
1.9. Görüntü Kirliliği	14
1.10. Işık Kirliliği.....	14
1.11. Orman Tahribatı	15
1.12. Erozyon	16
1.13. Plansız Kentleşme	16
1.14. Asit Yağmurları.....	17
1.15. Doğal Çevrenin Tahribatı.....	17
İKİNCİ BÖLÜM	18

TÜRKİYE ÇEVRE SORUNLARI VE ÖNCELİKLERİ DEĞERLENDİRME RAPORLARI.....	18
2.1. 1.Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu.....	20
2.2. 2.Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu	20
2.3 3.Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu.....	21
2.4. 4.Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu	21
2.5. 5. 6. 7. ve 8. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu.....	21
2.6. 9. ve 10. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu.....	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	23
BULGULAR	23
3.1. Su Kirliliği.....	27
3.2. Toprak Kirliliği	31
3.3. Hava Kirliliği	34
3.4. Atık Kirliliği.....	37
3.5. Gürültü Kirliliği	41
3.6. Erozyon	43
3.7. Orman Tahribatı	46
3.8. Plansız Kentleşme	48
3.9. Görüntü Kirliliği	50
SONUÇ.....	57
KAYNAKÇA	62
EKLER.....	71
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	75

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de İlgili Bakanlıklar Tarafından Hazırlanan Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarının Gösterimi.....	19
Tablo 2. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları ile İlgili Araştırılması Yapılan Kavramlar.....	24
Tablo 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları ile İlgili Ana Başlıkların Sayısal Analizi.....	25
Tablo 4. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Su Kirliliği ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi.....	27
Tablo 5. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Toprak Kirliliği ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi.....	31
Tablo 6. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Hava Kirliliği ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi	34
Tablo 7. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Atık Kirliliği ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi.....	37
Tablo 8. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Gürültü Kirliliği ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi.....	41
Tablo 9. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Erozyon ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi.....	43
Tablo 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Orman Tahribatı ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi.....	46
Tablo 11. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Plansız Kentleşme ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi.....	48
Tablo 12. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Görüntü Kirliliği ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi.....	50
Tablo 13. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Geçen Çevre Sorunları İle İlgili Toplam Kavram Sayısı.....	52
Tablo 14. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Geçen Çevre Sorunları İle İlgili Ana Başlıklara Ait Alt Kavramların Sayısı.....	53
Tablo 15. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi.....	54

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları ile İlgili Ana Başlıkların Yüzdelik Dilimleri.....	26
Şekil 2. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları ile İlgili Ana Başlıkların Kelime Bulutu.....	26
Şekil 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Su Kirliliği ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri.....	30
Şekil 4. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Su Kirliliği ile İlgili Ana Başlıkların Kelime Bulutu.....	31
Şekil 5. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Toprak Kirliliği ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri.....	33
Şekil 6. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Toprak Kirliliği ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu.....	34
Şekil 7. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Hava Kirliliği ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri.....	36
Şekil 8. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Hava Kirliliği ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu.....	37
Şekil 9. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Atık Kirliliği ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri.....	40
Şekil 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Atık Kirliliği ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu.....	40
Şekil 11. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Gürültü Kirliliği ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri.....	42
Şekil 12. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Gürültü Kirliliği ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu.....	43
Şekil 13. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Erozyon ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri.....	45
Şekil 14. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Erozyon ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu.....	46
Şekil 15. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Orman Tahribatı ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri.....	47
Şekil 16. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Orman Tahribatı ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu.....	48
Şekil 17. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Plansız Kentleşme ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri.....	49

Şekil 18. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Plansız Kentleşme ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu.....	50
Şekil 19. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Görüntü Kirliliği ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri.....	51
Şekil 20. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Görüntü Kirliliği ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu.....	51
Şekil 21. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Geçen Çevre Sorunları İle İlgili Toplam Kavram Sayısı.....	52
Şekil 22. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Geçen Çevre Sorunları İle İlgili Ana Başlıklara Ait Alt Kavramların Yüzdesel Dilimleri.....	53
Şekil 23. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu.....	56

GİRİŞ

Sanayi devriminden sonra zamanla nüfusun artması, teknoloji ve endüstrinin gelişmesiyle birlikte insanların doğayı kontrol altına almaya başlaması ve doğanın kaynaklarının bilinçsiz ve aşırı kullanımı sonucunda çevre sorunları ortaya çıkmıştır (Kaypak, 2019, s. 4). Tabiatın insanoğlundan intikamı olarak nitelenen çevre sorunlarının başlangıcı çok eskilere uzanmasına rağmen genel olarak sanayi devriminin sonucunda hissedilir hale gelmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren de insanlığı tehdit eden boyutlara ulaşmıştır (Görmez, 2007, s. 5).

Çevrede cansız ve canlı varlıkların etkileşimleri sonucu meydana gelen sorun ve düzensizlik oluşturan, sistemin işleyişinde güçlükler yol açan veya sistemi çalışamaz duruma getiren olumsuzluklar çevre sorunlarının bir diğer tanımıdır. Çevre sorunlarının nesnel ve öznel iki boyutu mevcuttur. Çevre kirlenmesi canlı ve cansız öğeler arasındaki ilişkiden kaynaklanan nesnel boyutu oluştururken; bu kirlenmenin kişi ya da kişilerde oluşturduğu algı ise öznel boyutu oluşturmaktadır (Sivri, 2023, s. 6; Şahin, 2022, s. 273).

Çevre sorunları arasında hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, atık kirliliği, radyoaktif kirlilik, gürültü kirliliği, görüntü kirliliği, ışık kirliliği, besin kirliliği, erozyon, küresel iklim değişikliği, asit yağmurları, doğal çevrenin tahribatı, orman tahribatı, plansız kentleşme ve nüfus artışı yer almaktadır (Baykal ve Baykal, 2008, s. 4).

Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması, atıkların geri dönüşümü, doğa dostu üretim biçimleri, yeşil çevrenin nitelik ve niceliğinin artırılması, çevre dengesinin ve doğal hayatın korunması, binaların yatay mimariye uygun yapılması, çevre sorunlarına getirilecek güçlü çözümlerdir (Kurt, 2019, s. 1).

Günümüzde çevre sorunları yerel boyuttan çıkarak küresel bir sorun haline gelmiştir. Bu durum, uluslararası düzeyde örgütlenmeleri ve hukuki düzenlemeleri zaruri hale getirmiştir (Kılıç, 2001, s. 131).

İlk olarak 1869 yılında Massachusetts (ABD) Halk Sağlığı Komitesi tarafından ele alınan çevre sorunları ile ilgili bildiri yayınlanmış ancak yetkililer tarafından uygulanmamıştır.

Uygulamaya yönelik olarak 1972 yılında çevre sorunları hakkında Stocholm'de (İsveç) toplantı yapılmıştır (Gündüz, 2004, s. 1). Birleşmiş Milletler uzmanları, Batı Bloğu ülkeleri ve Romanya'nın katılımıyla gerçekleştirilen Stockholm Konferansı'nın sonuç bildirgesi, çevrenin hukuk yoluyla korunup geliştirilmesi konusunda öneriler sunmuştur (Akyüz, 2015, s. 429).

Birleşmiş Milletler örgütü 1992 yılında Rio De Janeiro'da Çevre ve Kalkınma Konferansı düzenlemiştir. Bu konferansta çevre ve kalkınma stratejileri başlığı altında ülkelerin çevre sorunlarına yönelik sorumluluk üstlenmesi gerektiği vurgulanmıştır (Arat ve Türkes, 2002, s. 2).

Kyoto Protokolü, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne ek olarak hazırlanmış uluslararası bir diğer anlaşmadır. 1997 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Japonya'nın Kyoto kentinde düzenlenen çevre toplantısında katılımcı ülkeler arasında kabul edilmiştir. Isıyı dünyanın atmosferine hapseden sera gazlarının azaltılmasını öngören bu protokole Türkiye 2009 yılında taraf olduğunu ilan etmiştir (Öztürk ve Toprak, 2024, s. 9; Demirbilek vd. 2023, s. 31). Ayrıca iklim değişikliğinin etkilerini en aza indirmek için 12 Aralık 2015 tarihinde kabul edilen ve 4 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe giren bir başka anlaşma da Paris Anlaşması'dır. Bu anlaşmada, endüstriyelleşme öncesi dönem ile karşılaştırıldığında küresel sıcaklık artışının 2°C'nin olabildiğince altında tutulması, mümkünse 1,5°C ile sınırlandırılmasının öncelik haline getirileceği belirtilmiştir. Bu anlaşmaya ise Türkiye 10 Kasım 2021 tarihinde taraf olmuştur (Sadioğlu ve Ağralan, 2020, s. 374; İklim Değişikliği Başkanlığı, 2022).

Türkiye'de çevreyle ilgili olarak oluşturulan ilk kurum 12.2.1973 tarihli ve 7/5836 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kurulan Çevre Sorunları Koordinasyon Kurulu'dur (Kuran, 2022, s. 1592). Çevreyi korumak ve iyileştirmek, doğal kaynakları etkili bir şekilde kullanmak, bitki ve hayvan varlığını, doğal ve tarihi zenginlikleri korumak, hava, su ve toprak kirliliğini önlemek amacıyla hazırlanan 1983 tarihli 2872 sayılı Çevre Kanunu, Türkiye'de çevre sorunlarına yönelik başka bir düzenlemedir (Yılmaz vd., 2005, s. 5).

Türkiye'de 1978 yılında Başbakanlığa bağlı olarak kurulan Çevre Müsteşarlığı, sırasıyla Çevre Genel Müdürlüğü, tekrar Çevre Müsteşarlığı ve 1991'de Çevre Bakanlığı olarak değişmiştir. Bu tarihten itibaren çevre sorunları uygulamacı model ile çözülmeye başlanmıştır. Bu bakanlık 2003'te Orman Bakanlığı ile birleşerek Çevre ve Orman Bakanlığı adını almıştır (Şahin, 2022, s. 289). Günümüzde ise çevre sorunlarının çözümü için

Türkiye’de faaliyet gösteren Bakanlık Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’dır (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2018).

Türkiye’de çevre sorunlarına çözüm olarak oluşturulan devlet kurumları yasalar çıkarmış, planlar ve raporlar hazırlamış ve akademik alanda çalışmalar yapmıştır. Bu kapsamda, 2008 yılından günümüze kadar Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde ve Çevresel Etki Değerlendirmesi İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü’nün katkılarıyla toplamda 10 tane hazırlanan Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları çevre sorunlarının çözümü için oluşturulan belgelerdir. Bu raporlarda Türkiye’deki şehirlerin çevre sorunlarının ve önceliklerinin neler olduğunu ortaya koyan, aynı zamanda bu sorunların çözümü için ne tür tedbirler alındığı ya da alınması gerektiğini belirten bir veya daha fazla kelimededen oluşan kavramlara yer verilmiştir (T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2024).

Düşünmenin ve bilgi üretmenin yapı taşı olan kavramlar deneyimlerin ve bilgilerin organize edildiği ve gruplandırıldığı kategoriler olarak tanımlanır. Kavramlar, insanın daha sistemli bir düşünce yapısına sahip olmasına, edindiği bilgileri zihinsel yapı içerisinde uygun şekilde sınıflandırmasına ve kategoriler halinde depolamasına yardımcı olur (Kılıç, 2009, s. 1382). Araştırmada kullanılan kavram analizi ise kavramların net bir şekilde tanımlanmasını, derinlemesine incelenmesini ve daha iyi anlaşılmasını sağlayan bir yöntemdir (Aydan, 2018, s. 552). Raporlarda gerçekleştirilecek olan kavramsal analizler çevre sorunlarının karmaşık yapısının daha iyi anlaşılmasına ve sürdürülebilir çözüm stratejilerinin geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Bu tez çalışmasının temel amacı, Türkiye Çevre sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer alan çevre sorunları ile ilgili kavramların sayısal verilere dayalı olarak karşılaştırmalı bir analizinin gerçekleştirilerek incelenmesidir. Ayrıca bu araştırmadaki diğer bir amaç günümüze kadar 10 tane hazırlanmış olan bu raporların incelenmesi sonucu elde edilen çevre sorunları ile ilgili bulguları tek bir çalışma altında toplanmak ve literatüre katkı sağlamaktır.

Türkiye’de çevre sorunlarını kapsamlı bir şekilde ele alan Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında çevre sorunları kavramlarının analiz edilmesi ile gelecekteki çevre sorunlarının çözümüne katkı sunulacaktır. Bu durumun bilimsel birikime, toplumsal refaha ve ekonomiye katkı sağlaması araştırmanın yaygın etkisidir.

Bu araştırmanın hazırlanması sürecinde; literatür incelemesi sonucunda elde edilen yerli ve yabancı bilimsel makale, kitap ve bildiriler ile Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde kayıtlı bulunan lisansüstü tezlerden yararlanılmıştır. Bu bilimsel kaynakların elde edilmesinde üniversite kütüphanelerinden, çeşitli elektronik kütüphane kaynaklarından ve internet arama motorlarından faydalanılmıştır.

Çalışmada ilki 2008 yılı sonuncusu ise 2023 yılı verileriyle hazırlanan ve toplamda 10 tane olan Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporları ve Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları incelenmiştir. Türkiye'de hazırlanan bu raporlar, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesindeki Çevresel Etki Değerlendirmesi İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü'nün web sitesinden elde edilmiştir. Raporların içeriği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlükleri tarafından hazırlanan ve 81 ile uygulanan İl Çevre Sorunları ve Öncelikleri Anket Formuna verilen yanıtlara dayanmaktadır.

Yapılan anket çalışmalarında, şehirlerdeki çevre sorunlarının öncelik sıralamaları, sorunların kaynakları ve bu sorunlara yıllar içerisindeki değişimle birlikte getirilen çözümler yer almaktadır. Bu açıdan, hazırlanan bu raporlar çevre sorunları ile ilgili politikaların etkinliklerinin izlenmesi ve ileriki yıllarda geliştirilebilecek politik önlemlere yön verilmesinde önemlidir.

Araştırmada Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarındaki çevre sorunları ile ilgili kavramlar sayısal verilerle incelenmiştir. Çalışılan konu ayrı yıllarda hazırlanan 10 rapor içerisindeki 9 ana başlıkta 105 adet çevre sorunları ile ilgili alt kavram ile sınırlıdır. Çevre sorunları kavramının kapsamı geniş olmasına rağmen bu çalışmada 9 ana başlık ele alınmıştır. Bu başlıklar arasında hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, atık kirliliği, gürültü kirliliği, görüntü kirliliği, plansız kentleşme, erozyon ve orman tahribatı yer almaktadır.

Bu kavramlar, gerçekleştirilen kapsamlı bir literatür taraması sonucunda belirlenmiş ve araştırmada literatürde en sık kullanılan kavramlara yer verilmiştir. Literatür taramasında 9 adet Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ayrıca Baykal, 2008 Küreselleşen dünyada çevre sorunları makalesi, Kurt, 2019 Türkiye'de kentleşme ve çevre sorunları alanında hazırlanmış kayıtlı lisansüstü tezlerin bibliyometrik incelemesi adlı tezi ve Sivri, 2023 Türkiye'de kalkınma planlarında yer alan

evre sorunları ile ilgili kavramlara yönelik bir araştırma başlıklı tezi kullanılmıştır (Baykal ve Baykal, 2008; Kurt, 2019; Sivri, 2023).

Türkiye evre sorunları ve ncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer alan kavramlar nitel araştırmalar içinde bir analiz yöntemi olan içerik analizi ile incelenecektir. İçerik analizi, üzerinde çalışılacak dokümanların bir araya getirilerek, birbirleri ile ilişkili verilerin belirli kod, tema ve kategoriler altında gruplandırılması; metinlerde geçen kavramların, ifadelerin ve cümlelerin sayısal olarak değerlendirilmesidir (Kaya ve Gürel, 2024, s. 535). İçerik analizi, toplanan verilen derinlemesine irdelenmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ortaya çıkarılmasına imkn sağlar (Yıldırım ve şimşek, 2006, s. 239).

Bu çalışmada içerik analizinde faydalanılan yöntemlerden biri olan kelime analizi tercih edilecektir. Kelime analizi ile amaç kelime veya kelime öbeklerinin birlikte görülme sıklığı belirlenerek araştırma başlığı altındaki konuların belirlenmesidir (He, 1999). Bu analizde fazla sıklıkta tekrarlanan kavramlar incelenerek genel bir bakış aısına sahip olunmaktadır (Heimerl vd., 2014). Bu kapsamda Türkiye’de farklı yıllarda oluşturulan Türkiye evre sorunları ve ncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer alan evre sorunları ile ilgili kavramlar bir bilgisayar programı Maxqda’nın güncel deneme sürümü kullanılarak grafikler, tablolar, ve kelime bulutları ile belgelere dönüştürülmüştür.

İçerik analizi için kullanılabilecek bir veri analiz tekniği olan Maxqda programı, araştırmacının nitel ile nicel verileri sistematik ve tematik olarak kodlamasına ve yorum yapmasına imkn sağlayan bilgisayar tabanlı bir yazılım programıdır (Kuckartz ve Rdiker, 2020). Bu çalışmada da Maxqda programı aracılığı ile belirlenen evre sorunları kavramları arasında, en sık kullanılan kelimelerin tabloları ile kelime bulutları oluşturulacak ve bu görseller üzerinden yorumlar yapılacaktır.

Ulusal Tez Merkezi’nde yapılan incelemede, Türkiye evre sorunları ve ncelikleri Değerlendirme Raporu başlığı altında günümüze kadar hiçbir tez çalışmasına rastlanılmamıştır. Google Web tarayıcısındaki akademik bölümünde de Türkiye evre Sorunları ve ncelikleri Değerlendirme Raporu başlığı araştırıldığında hiçbir makale bulunamamıştır. Alanında ilk olma özelliğini taşıyan bu çalışma zgn bir araştırmaya dayanmaktadır ve ileride literatürdeki boşluğu kapatacaktır.

Bu çalışmada amaca uygun olarak ilk bölümde evre sorunları kavramına genel bir giriş yapıldıktan sonra bu kavramın alt başlıkları olan on beş farklı evre sorunu incelenecektir.

Ayrıca bu bölümde, her bir çevre sorununun tanımına, nedenlerine, sonuçlarına ve çözüm önerilerine ayrıntılı olarak yer verilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, ilk olarak Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarının genel özellikleri üzerinde durulacak daha sonrasında bu raporlarda çevre sorunları anlatılacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise 10 tane Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer alan 9 ana başlık altında toplanan çevre sorunu kavramları, 105 alt başlıkta incelenerek sayısal analizi gerçekleştirilecektir. Analiz sonuçları, tablolar, grafikler ve kelime bulutları ile görselleştirilecektir.

Çalışmanın tartışma ve sonuç bölümünde ise grafik, tablo ve kelime bulutlarından elde edilen verilerin analizi yapılarak yorumlanacak ve öneriler sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEVRE SORUNLARI

1980'li yılların sonrasında sosyo-kültürel hareketlilik, sanayi ve teknolojinin gelişmesi, ekonomik büyümenin teşvik edilmesi gibi nedenlerle çevre sorunları dünya ülkeleri için ulusal sorun olmaktan çıkmış, uluslararası boyut kazanmıştır (Akar, 2023, s. 63). Bu sorunların küresel boyutlara ulaşması, ülkelerin bu sorunlara karşı birlikte hareket etmesine neden olmuştur. Bu sorunların kökeninde yatan nedenler ve sonuçlar hakkında çözümler üretmek için uluslararası alanda işbirliği kaçınılmaz hale gelmiş ve çözüm yolları için çeşitli politikalar geliştirilmiştir (Gürkan, 2019, s. 527). Doğal hayatın korunması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması, atıkların geri dönüşümü, yeşil alanların nitelik ve niceliğinin artırılması, yasal düzenlemelerin yapılması, çevre sorunlarını önlemeye yönelik güçlü çözümlerdir (Kurt, 2019, s. 1; Aydın ve Kaya, 2022, s. 210; Ekinci, 2024, s. 94).

Çevre sorunları alt başlıklarının kapsamı geniş olmasına rağmen bu araştırmada hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, atık kirliliği, radyoaktif kirlilik, gürültü kirliliği, görüntü kirliliği, ışık kirliliği, besin kirliliği, erozyon, asit yağmurları, doğal çevrenin tahribatı, orman tahribatı ve plansız kentleşme konuları ele alınmıştır.

1.1. Çevre Kirliliği

Çevrede canlı ve cansız varlıklar birbirleri ile ilişki ve etkileşim halindedirler. Çevre canlılar üzerinde doğrudan veya dolaylı etkiler yapabilecek kimyasal, biyolojik, fiziksel ve toplumsal faktörleri içerir (Uslu ve Erkan, 2016, s. 213).

Sanayi devrimi ile başlayan ve bilimsel gelişmelerin hızlandığı süreçte, doğal kaynaklar ve çevre sınırsız bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Zamanla çevreye bırakılan kirliliğin miktarı ve niteliği artıkça yıllar içinde çevre dengesi hızla bozulmuştur (Can, 2016, s. 59).

Çevre kirliliği, canlıların sağlığını olumsuz etkileyen ve çevresel faktörlerin yapısını bozarak niteliklerini değiştiren yabancı maddelerin suya, toprağa ve havaya karışması olarak tanımlanır (Erdinç ve Aydınbaş, 2023, s. 1052). Çevre kirliliğinin etkilerinin en fazla olduğu kirlenme türleri arasında hava, su ve toprak kirliliği yer alır. (Özkan, 2013, s. 971). Nüfus artışı ve enerji tüketimi, kentsel alanlar üzerinde baskı oluşturarak su kullanımı ve atık su miktarını artırmakta, hava kirleticilerinin yoğunluğunu yükseltmekte ve atık çeşitliliğini çoğaltarak çevre kirliliğine neden olmaktadır (Aydoğdu, 2014, s. 134).

Çevre kirliliğini önlemek için doğanın kendi dengesini korumasına yardımcı olup ekosistemlerin kendini yenileyebilmesi sağlanmalıdır. Bunun sağlanabilmesi için ekonomik ve toplumsal gelişmeyi hedef alan proje ve faaliyetler planlanırken çevresel etkiler göz önünde bulundurulmalıdır (Baykal ve Baykal, 2008, s. 14). Ayrıca çevre kirliliğini önlemeye yönelik olarak üretim sürecinde fosil yakıtlar yerine yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik eden politikalara ülkeler tarafından yer verilmesi gerekir (Artan vd., 2015, s. 323).

1.2. Hava Kirliliği

Sanayi devriminin sonrasındaki endüstrileşme sürecinde artan üretim ve tüketim, hava kalitesini düşürüp hava kirliliği sorununu ortaya çıkarmıştır (Çukur ve Aygören, 2018, s. 595). Havanın doğal bileşimindeki ana maddelerin miktarının değişmesi, dışarda bulunan yeni ve yabancı maddelerin havayla temas etmesi hava kirliliği olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2015, s. 26).

Hava kirliliğine toz fırtınaları, volkanik patlamalar, orman yangını gibi doğal nedenler dışında insan faaliyetleri sonucunda meydana gelen yapay nedenler de yol açmaktadır (Güzel ve Özer, 2022, s. 188). Yapay nedenler arasında, sanayi tesislerinden, taşıt egzozlarından ve ısınma amaçlı tüketilen yakıtlardan oluşan hava kirleticisi emisyonlar yer alır. Bu emisyonlar atmosferde sıvı, gaz ve partikül maddeleri içermektedir. Bileşikler arasında da karbon monoksit (CO), karbondioksit (CO₂), kükürt oksit (SO₂) hidrokarbon (HC), azot oksit (NO_x) ve partikül madde (PM) gibi bileşikler en yaygın hava kirleticileri olarak yer alır (İlkılıç ve Behçet, 2006, s. 67). Atmosfer bu kirleticisi zararlı maddeleri kendi içerisinde eriterek zararsız hale getirirse de topoğrafik ve meteorolojik sebeplerden dolayı hava kirlenmeye devam etmektedir (Kök, 2018, s. 145).

Enerji tasarrufu, endüstriyel tesisler için kirliliği azaltan düzenlemeler, toplu taşıma araçlarının yaygınlaştırılması ve atıkların geri dönüştürülmesi hava kalitesini iyileştirmeye yönelik çözümler arasındadır (Engin ve Yavuz, 2024, s. 82). Ayrıca yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması, çevresel tahribatın önlenmesinde ve hava kalitesini iyileştirilmesinde stratejik öneme sahiptir (Sezik ve Dokuyucu, 2025, s. 551). Türkiye de gerçekleştirilen yatırımlar ile 2000’li yıllar öncesi enerji üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının oranı %10’un az altında iken 2024 yılına gelindiğinde bu oran %20 seviyesine çıkmıştır (Duran, 2025, s. 159).

1.3. Su Kirliliği

Canlı yaşamının vazgeçilmez bir unsuru olan su nüfus artışı, sanayileşme, tarım ilaçları ve endüstriyel atıklar gibi birçok faktörden dolayı kirlenmekte ve canlı yaşamı için büyük bir tehdit oluşturmaktadır (Karaköse ve Işık, 2024, s. 179).

Su kirliliği, su kaynağının kimyasal, biyolojik, fiziksel, ekolojik ve radyoaktif özelliklerin bozulması olarak tanımlanır. Su kaynağındaki bozulma biyolojik kaynaklara, su ürünlerine, su kalitesine ve suyun diğer amaçlarla kullanılmasına olumsuz etki yapar (Bozkurt, 2018, s. 33).

Su kirliliği sağlık problemlerine de yol açmaktadır. Kurşun, cıva ve arsenik gibi ağır metallerin içme suyuna bulaşması, karaciğer ile böbrek fonksiyonlarını olumsuz yönde etkilemekte ve bağışıklık sisteminin direncini zayıflatmaktadır (Uslu ve Demirtaş, 2025, s. 58).

İnsanların ve diğer canlıların temel haklarından biri olan temiz ve içilebilir suya erişim hakkının devamı için; sanayi tesislerinin yerleşim yerlerinden uzak yerlerde kurulması, sanayi atıklarının arıtılması, suyun kaynağında korunması, evsel atıkların kanalizasyona verilmesi, kanalizasyon sularının arıtılması ve böcek öldürücü ilaçların kullanımının azaltılması gereklidir (Çakır, 2023, s. 341-342). Ayrıca devlet kurumlarının su kirliliğini önlemeye yönelik çeşitli politika ve yaptırımlar belirlemesi, bu düzenlemelerin teknolojik gelişmeler ile uyumlu şekilde hazırlanıp tarım ve sanayi sektörleri açısından da bağlayıcı kurallar içermesi gerekmektedir (Şahin ve Kınam, 2025, s. 69).

1.4. Toprak Kirliliği

Toprak; organik ve mineral maddelerin parçalanarak ayrışması sonucu oluşan, ince bir tabaka halinde yeryüzünü kaplayan, bitki üretici özelliği olan canlı ve doğal kaynaktır (Keleş, 2015, s. 23)

İnsan faaliyetleri sonucu toprakta zararlı bileşiklerin birikmesi ile toprağın verim gücünü düşürecek, toprak özelliklerini bozacak her türlü ekolojik olay toprak kirlenmesi olarak tanımlanır (Kırat ve Savcı, 2023, s. 224).

Tarımda fazla miktarda kullanılan kimyasal gübreler ve pestisitler, katı ve sıvı atıkların düzensiz ve kontrolsüz bir şekilde doğaya bırakılması, plansız kentleşme, sanayi ve madencilik faaliyetleri sırasında ortaya çıkan atıklar, arıtılmamış atık suların tarımda sulama suyu olarak kullanılması ve radyoaktif maddelerin toprakla temas etmesi toprak kirliliğinin başlıca nedenleri arasındadır (İbadullayeva vd. 2019, s. 55-56).

Evsel atıkların toprağa zarar vermeyecek şekilde toplanması ve imha edilmesi, verimli tarım alanlarına sanayi tesisleri ve yerleşim alanlarının kurulmaması, sanayi atıklarının arıtılması, tarım ilaçlarının kullanımının azaltılması, atıkların geri dönüşümünün sağlanması, toprağı yanlış işleme ve sulama yöntemlerinin durdurulması, otlak alanlarının ve ormanların korunması, organik tarım uygulamalarının teşvik edilmesi ve tuğla kiremit gibi yapı malzemelerinin geri dönüşümünün sağlanması toprak kirliliğinin önlenmesi için gerekli başlıca adımlar arasındadır (Güler ve Çobanoğlu, 1997, s. 23).

1.5. Atık Kirliliği

Atık, üreticisi tarafından işe yaramadığı nedeniyle atılan evsel, ticari veya endüstriyel faaliyetler sonucu oluşan, kontrolsüz bir şekilde çevreye atılan ve sonucunda da düzenli bir şekilde bertaraf edilmesi gereken her türlü maddedir (Çevre Kanunu, 1983). Atık oluşumunun sebepleri arasında hızlı nüfus artışı, kentleşme ve tüketici davranışlarının zaman içinde değişimi yer almaktadır (Hussein ve Mansour, 2018, s. 1287).

Atıklar, oluştukları yere göre; tehlikeli atıklar, özel atıklar, tıbbi atıklar, endüstriyel atıklar, evsel katı atıklar, tarımsal ve bahçe atıkları, inşaat artığı gibi alt bölümlere ayrılır (Ömürbek vd., 2019, s. 130).

Atıkların doğal çevre üzerindeki etkileri biyolojik, kimyasal ve fiziksel olabilir; bu etkiler, atık türüne ve alıcı ortamın özelliklerine bağlı olarak değişir. Organik atıklar hızla çözülürken, plastik gibi organik olmayan ve bozulmaya dirençli atıklar uzun süre kirlilik yaratır. Türkiye’de ise halkın tüketim alışkanlıklarından dolayı katı atıkların çoğu organik kökenlidir (Erüz vd., 2010, s. 1496).

Atıkların doğru bir şekilde yönetilmemesi durumunda, hem hammadde hem de enerji açısından önemli kaynaklar kaybedilmektedir. Sıfır atık yönetimi, atıkların ortaya çıkmasını önlemeyi ve mevcut atıkları yeniden değerlendirmeyi hedefleyerek, hammadde ve enerji kaybını minimize etmeyi amaçlamaktadır (Haksevenler vd. 2020, s. 723). Sıfır atık anlayışının öncülerinden George Washington Carver, 1893 yılında doğada atık materyalin olmadığını belirterek, çeşitli atıkların nasıl hammadde olarak yeniden kullanılabilirliğini açıklamış ve atıkları “kılık değiştirmiş bir başka kaynak” olarak tanımlamıştır (Yaman ve Olhan, 2010, s. 53).

Türkiye’de sıfır atık çalışmaları 2017 yılında Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yürütülen proje ile başlamış olup, 2017 yılında %13 olan geri kazanım oranı, Sıfır Atık Projesi kapsamında yürütülen çalışmalar sayesinde 2023 yılında %34.92’ye ulaşmıştır (Helvacı ve Korkmaz, 2025, s. 1124). Bu çalışmalar doğrultusunda plastik atık, tıbbi atık, cam atık, organik atık, ahşap atık, kâğıt atık, atık pil, tekstil atığı, bitkisel atık yağ, kompozit atık, elektronik atık ve metal atıktan oluşan 12 farklı atık türünün geri kazanımı gerçekleştirilmiştir (Evcimen ve Yıldız, 2025, s. 146).

Atık kirliliğini bertaraf etmek için kaynağında azaltma, olabildiğince işleminden geçirilerek yeniden kullanma, yakılma, kompostlaştırma ve tümünden ortadan kaldırma yöntemleri gerçekleştirilebilir. Ayrıca belediyelerin güçlendirilmesi, konunun bölge ölçüsünde ele alınması, yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve gerekli yasal düzenlemelerin yapılması da atık kirliliğini azaltmaya yönelik uygulamalardır (Kök, 2021, s. 106).

1.6. Besin Kirliliği

İnsanların sağlıklı yaşam sürmeleri için güvenli gıdaya ihtiyaçları vardır. Güvenli gıda, besin değeri yüksek ve tehlikeli madde içermeyen gıdadır (Çekal ve Doğan, 2022, s. 53). Uluslararası Beslenme Konferansı’nda, her bireyin yeterli ve güvenli gıdaya erişim hakkına sahip olduğu vurgulanmaktadır (Mahoney and Moy, 2005, s. 133). Gıda güvenliği

konusunda bilgi ve teknoloji alanında önemli ilerlemeler kaydedilmesine rağmen, besin kirliliğinden kaynaklı hastalıklar hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için önemli bir sorun olmaya devam etmektedir (Gündoğdu vd., 2016, s. 62).

Besin kirliliğine neden olan etmenler arasında; tarım ilaçları, renkli plastik ambalajlar, gıda katkı maddeleri ve hijyenik koşulların eksikliği nedeniyle hızla üreyen mikroorganizmalar (küfler, parazitler, virüsler, bakteriler) yer alır (Bilici vd., 2008, s. 7). Ayrıca kirletici unsur olan ağır metaller de besinlerle birlikte alınarak canlıların yaşamlarını tehdit eden biyolojik bir tehlike oluştururlar (Şavran ve Küçük, 2022, s. 67). Besin zinciri yoluyla topraktan bitkilere geçen ağır metaller insan ve hayvanlara kadar ulaşmaktadır (Türkmenler, 2022, s. 563). Bu metalleri içeren besinlerin insanlar tarafından tüketilmesi böbrek ve karaciğer gibi organlarda rahatsızlıklara yol açabilmektedir (Zukowska and Biziuk, 2008).

Besin kaynaklı hastalıkların önlenmesinde kişisel hijyen eğitimi, toplu yemek tüketilen alanlarda hijyen kurallarına uyulması, yeterli denetim ve uygun altyapının sağlanması büyük önem taşımaktadır (Güler ve Çobanoğlu, 1994, s. 16).

1.7. Radyoaktif Kirlilik

Radyasyon, enerjinin bir yerden başka bir yere taşınmasıdır. İnsanlar hem doğal hem de yapay radyasyona maruz kalır. Doğal radyasyon kaynakları arasında güneş, yerküre ve canlı içi (içsel) yer alır. Yapay radyasyon kaynakları arasında ise televizyon, bilgisayar, röntgen cihazları, nükleer santraller ve silahlar yer alır. (Bozkurt, 2018, s. 70).

Sanayileşmenin ve kentleşmenin artmasıyla birlikte yeni enerji kaynaklarına duyulan ihtiyaç dünya genelinde nükleer enerjiye yönelimi sağlamış ve bunun sonucunda nükleer enerji santralleri ve radyoaktif madde kalıntıları radyoaktif kirliliğin artmasına yol açmıştır (Özsoy ve Dinç, 2016, s. 39).

1986 yılında Çernobil nükleer santral kazası ve 2011 yılında Fukushima nükleer santralinin patlaması sonucu oluşan radyoaktif kirlilik sadece bulunduğu ülkeyi değil, sınır ülkeleri de etkilemiştir. Çernobil nükleer kazası sonucu ortaya çıkan radyoaktif bulutlar, rüzgârlarla birlikte hızla hareket ederek çok kısa sürede serpinti yoluyla çevrenin radyoaktif maddelerle kirlenmesine yol açmıştır (Özden ve Pehlivanoğlu, 2024, s. 232).

Radyoaktif maddeler, yaydıkları elektronlarla suya, toprağa, havaya ve bitkilere zarar verir. Bu maddeleri içeren hayvansal ürünler ve bitkiler, zararlı etkilerini besin zinciri aracılığı ile

insanlara ve diğ er canlılara taşır (Aqra ve İnan, 2023, s. 14). Düşük seviyelerde radyoaktif e maruz kalma cilt tahrişine neden olurken, uzun süreli düşük doza maruz kalma mide bulantısı, kusma, ishal, sa  dökülmesi ve deri altı kanamalarına yol açabilir. Uzun süreli ve yüksek dozda radyasyon ise DNA'ya kalıcı hasar vererek cilt, kemik iliğı, bağırsak ve yumurta hücreleri gibi hızlı bölünen hücrelerde kanserlere neden olabilmektedir (  ent  rk ve Cebeci, 2019, s. 67-68).

Radyasyon kirliliğıne karşı alınacak önlemler arasında nükleer santrallerde kazalara karşı gerekli önlemler alınması, oluşan nükleer atıkların güvenli yerde saklanması, nükleer silahların yasaklanması, sağık için kullanılan radyasyon yayan makinaların standartlara uygun olması ve radyasyon yayan ortamlarda gerekli işaretlerin bulunması yer alır (Atakan, 2024).

1.8. Gürültü Kirliliğı

  vre Terimleri S  zl  ğı'ne göre gürültü kirliliğı, istenmeyen ve rahatsız edici seslerin, insanlarda hem fizyolojik hem de psikolojik açıdan olumsuz etkiler yarattığı bir durumu ifade etmektedir (Cansaran, 2019, s. 90).

Gürültü kirliliğıne neden olan faktörler arasında sanayileşme, plansız şehirleşme, hızlı nüfus artışı, yetersiz eğıtim ve ekonomik imk  nsızlıklar gibi etkenler yer alır (Türkiye   vre Atlası, 2004, s. 438).

Gürültüye maruz kalmak, işitme sistemini olumsuz etkiler. Gürültü, kulaklarımızdaki hassas t  yc  klere zarar vererek işitme kaybı, çınlama ve aşırı sese duyarlılık gibi sorunlara yol açabilir (Söylemez vd. 2024, s. 796). Gürültü işitsel etkilerin yanı sıra, psikolojik ve fizyolojik olarak da insan sağığını tehdit etmektedir. Ayrıca gürültü kirliliğı, kan basıncının yükselmesine ve kalp atışlarının hızlanmasına da neden olur (Akman vd., 2012, s. 270).

Gürültü kirliliğini azaltmak için, gürültü ölçümleri yapılmalı, taşıtlara susturucu takılmalı, otoban kenarları a a landırılmalı ya da ses perdeleri ile kapatılmalı, yapı i lerinde ses yalıtımı sağılanmalıdır. Ayrıca gürültü kirliliğı konusunda medya aracılığı ile kamuoyu bilgilendirilmeli, ilgili kurum, kuruluş ve işletmeler gerekli tedbirleri alarak sorumluluklarını yerine getirmelidir (  nder ve Gülgün, 2010; Sezgin ve Mutlu, 2017).

1.9. Görüntü Kirliliği

Görüntü kirliliği, öznel bir değerlendirme olmakla birlikte doğal ve yapay çevrenin estetik değerlerden uzaklaşarak, biçimsiz, düzensiz ve karmaşık bir görünüm kazanması durumudur (Çolakkadıoğlu ve Yücel, 2018, s. 240).

Kentsel mekânlardaki en önemli sorunlardan biri olan görüntü kirliliği, aşırı ve dikkatsiz tüketimin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Voronych, 2013, s. 310). Kentsel alanlarda görüntü kirliliğine neden olan unsurlar arasında; yeşil alan eksikliği, çarpık kentleşme, kötü dış cephe kaplama ve renk uygulamaları, sıvanmamış binalar, düzensiz ve yetersiz yaya alanları, enkazlar, ışık ve aydınlatma kirliliği, dağınık ilan ve tabelalar yer almaktadır (Yaman, 2020, s. 140). Ayrıca kuruluş yeri iyi seçilmeden yapılan sanayi tesisleri, fabrika atıkları, yol onarımları, kentlerdeki uydu antenleri, elektrik iletim hatları ve doğal alanların kontrolsüz bir şekilde tüketilmesi de görüntü kirliliğine neden olur (Güney, 2004, s. 211-213).

Görüntü kirliliği, sinirlilik ve psikolojik rahatsızlıklara, dikkat dağınıklığına, göz yorgunluğuna, yaşam kalitesinin düşmesine ve estetik duyguların körelmesine neden olur (Jana and De, 2015). Ayrıca insanların duygusal dünyasını olumsuz yönde etkileyerek, düşünce çeşitliliğini kısıtlar, adaptasyon becerilerini zayıflatır ve kötümser bir bakış açısı oluşturmaya neden olur (Kahveci ve Yücel, 2020, s. 30).

Türkiye’de şehirlerdeki görsel kirliliği önlemek belediyelerin sorumluluğundadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyelere reklam panoları ve tabelalar için standartlar belirleme yetkisi tanırken, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu da belediyelere ilan ve reklamların asılacağı yerleri ve boyutlarını belirme yetkisi vermektedir (Karatepe, 2022, s. 1057).

Reklam ve tabela kullanımına getirilen kısıtlamalar, şehir planlamasında estetik unsurların ön plana çıkarılması, eğitim ve farkındalık çalışmaları ile toplumun çevreye duyarlılığının artırılmasının sağlanması gibi uygulamalar görüntü kirliliğini azaltmaya yönelik çözümler arasındadır (Gümüşgören, 2024, s. 26).

1.10. Işık Kirliliği

Teknolojik ilerlemeler hayatımızı kolaylaştırırken, aynı zamanda çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu etkilerden biri de yapay ışık kaynaklarının artmasıyla ortaya çıkan

ışık kirliliğidir. Özellikle geceleri aşırı miktarda kullanılan yapay ışık, dünya genelinde ekosistemleri bozmaktadır (Ökten ve Kapan, 2023, s. 2124). Uluslararası Karanlık Gökyüzü Birliği, ışık kirliliğini yapay ışığın herhangi bir olumsuz etkisi olarak tanımlarken, Uluslararası Aydınlatma Komisyonu ışık kirliliğini yapay ışığın tüm olumsuz etkilerinin toplamı olarak tanımlamaktadır. Işık kirliliğinin değerlendirilmesinde, ışık kaynağının konumu, şiddeti, yönü ve etkin süresi gibi kriterler göz önünde bulundurulur (Tenikler, 2023, s. 124). Bu kriterlere göre ışık kirliliği, ışığın yanlış yerlerde, yanlış miktarda, yanlış yönde ve yanlış zamanlarda kullanılması olarak tanımlanabilir (Aslan, 2019, s. 247).

Cadde, sokak, park, bahçe, yol, spor alanları, turistik tesisler, binaların dış cepheleri ve reklam panolarındaki fazla ve yanlış yöndeki dış aydınlatmalar ışık kirliliğine neden olmaktadır (Aksay vd., 2007, s. 235).

Işık kirliliği; stres, vücudun biyolojik saatinin bozulması, cilt sorunları, bağışıklık sisteminin zayıflaması, düşünce yeteneğinde azalma, göz hasarları, şeker, tansiyon gibi sağlık sorunları ile prostat ve meme kanseri riskinin artmasına neden olmaktadır (Ansarı, 2013, s. 15). Işık kirliliği, canlıların yaşam döngülerini bozarak nesillerinin tükenme riskini de artırmaktadır. Ayrıca bu kirlilik yarasaların avlarını tespit etmesini, deniz kaplumbağalarının yumurtlama alanlarını bulmasını ve göçmen kuşların hedeflerine ulaşmasını da zorlaştırmaktadır (Danacıoğlu ve Öngül, 2024, s. 160).

Şehir merkezlerindeki yapay ışık, astronomik gözlemleri ciddi şekilde etkilemektedir. Aşırı yapay ışık, gökyüzünün parlaklığını artırarak gözlem araçlarının hassasiyetini düşürmekte ve uzaktaki gök cisimlerinin net bir şekilde görülmesini engellemektedir (Yeşiltaş vd., 2023, s. 361).

Işık kirliliğini azaltmak için gereksiz ışık kullanmaktan kaçınılmalı, ışık kaynakları enerji tasarrufu sağlayacak ve zararlı radyasyonları filtreleyecek şekilde seçilmelidir. Işık doğru şekilde yönlendirilmeli ve sadece gereken bölgeyi aydınlatmalıdır. Ayrıca, zamanlayıcılar ve hareket sensörleri kullanılarak gece aydınlatma seviyeleri düşürülmeli mümkün olduğunca beyaz ışık kaynakları kullanılmalıdır (Çetegen ve Batman, 2005, s. 33).

1.11. Orman Tahribatı

Orman; ağaçlar, bitki ve hayvan topluluğu ile toprak gibi canlı ve cansız varlıkların birlikte yaşadığı ve karşılıklı etkileşimde bulunduğu bir yaşam alanıdır (Arıkan, 2023, s. 271).

Orman alanlarının tahrip edilmesinde; orman alanlarının yerleşim yerlerine ve tarım arazilerine dönüştürülmesi, yakacak odun ihtiyaçları için ağaçların kesilmesi, izinsiz otlatma ve orman yangınları gibi faktörler etkili olmaktadır (İbret ve Aydınözü, 2006, s. 212).

Havayı ve suyu temizleyerek sağlık açısından hayati bir öneme sahip olan ormanların zaman içinde tahrip edilmesi ile doğal yaşam, insan sağlığı ve ülke ekonomileri zarar görmüştür (Öztürk, 2024, s. 60). Orman alanları aşırı otlatmanın önüne geçilmesi, kaçak avlanmanın önlenmesi, sigara izmaritlerinin ve cam şişelerin atılmaması ve mangal yakılmaması gibi önlemler ile olumsuz etkilerden korunabilir. Ayrıca ormanlar kendi doğal süreçlerine bırakılarak yeşil alanlar artırılabilir (Kemer, 2022, s. 381).

1.12. Erozyon

Erozyon, toprak yüzeyinin su, rüzgâr ve yer çekimi gibi kuvvetlerle bir yerden başka bir yere taşınmasıdır (Aydın ve Demirci, 2024, s. 44). Erozyona, toprakların eğimli olması, yanlış arazi kullanımı, ormansızlaşma, doğal bitki örtüsünün tahrip edilmesi ve iklim değişikliği neden olmaktadır (Çarkacı vd., 2013).

Erozyonun etkileri arasında göllerin hacimlerini azaltması, barajların ömürlerini kısaltması, su kaynaklarını azaltarak çölleşmeye neden olması ve toprak kaybı sonucu verimli tarım alanlarının yok olması yer almaktadır (Devecioğlu vd., 2019, s. 117).

Erozyonu önlemek ve toprağın verimliliğini korumak için sürdürülebilir tarım yöntemleri tercih edilmeli, yanlış sulama uygulamaları önlenmeli, orman tahribatının önüne geçilerek yeni ağaçlandırma alanları oluşturulmalıdır (Ay, 2024, s. 17).

1.13. Plansız Kentleşme

Kentleşme, sanayileşme ve ekonomik büyüme ile birlikte şehirlerin nüfusunun artması, buna bağlı olarak toplum yapısının dönüşmesi ve insan ilişkilerinde sosyal etkileşimlerin artarak yeni yaşam biçimlerinin ortaya çıkması olarak tanımlanır (Keleş, 2012, s. 31).

Plansız kentleşme ise imar planlarına aykırı olarak kent yapılarının artması, kentlerin hızlı bir şekilde büyümesi ve sonucunda şehirlerde alt yapı, ulaşım ve çevre sorunlarının ortaya çıkması olarak tanımlanır. (İrdem ve Mert, 2023, s. 242). Bu sorunun çözümünde, kentin gelecekte alacağı şeklin, vereceği hizmetlerin kentin geleceği ve büyümesi için gerekli

olacak arazi büyüklüğünün hesaplanarak önceden düzenlenmesi olarak ifade edilen kent planlaması kavramı öne çıkmaktadır. Bu planlar, plansız kentleşmeyi önleyerek şehirlerin, sosyal, kültürel, ekonomik, fiziksel ve politik boyutlarını kapsayan bir yaklaşımla yeniden yapılandırılmasını hedefler. Böylece, düzenli, sorunsuz ve yaşanabilir şehirler inşa edilebilir (Karaca, 2019, s. 242).

1.14. Asit Yağmurları

Yüksek enerji tüketimi ve sanayileşme ile birlikte atmosfere salınan azot, karbon ve kükürt bileşiklerinin atmosferdeki su buharıyla tepkimeye girmesi sonucu karbonik asit, sülfürik asit ve nitrik asit meydana gelir. Bu bileşikler yağmur sularının asitlik derecesini artırarak asit yağmurlarına yol açar (Yıldız vd., 2024, s. 389).

Asit yağmurları, toprak ve suyun asitliğini artırarak bitkilerin köklerine zarar verir ve büyümelerini engeller. Ayrıca bu sular canlıların besin kaynaklarını azaltır, canlı çeşitliliğine etki eder ve ekolojik dengenin bozulmasına neden olur (Uysal, 2024, s. 400).

Trafikteki araçların emisyon miktarlarının azaltılması, tarım bitkilerinde hava kirliliğine dayanıklı türlerin ekilmesi, kışın yaprağını döken bitkilerin ekilmesi, kentlerde hava koridorlarının oluşturulduğu şekilde bir yapılaşmaya gidilmesi ve yakıtlardaki kükürt oranlarında mümkün olduğunca azalım sağlanması asit yağmurlarının etkilerinin önlenmesine yönelik tedbirler arasındadır (Malkoç vd., 2018, s. 141).

1.15. Doğal Çevrenin Tahribatı

Sanayi Devrimi, teknolojik gelişmeler, nüfus artışı ve kentleşme doğal kaynakları hızla tüketerek çevrenin tahrip edilmesine neden olmuştur (Ceylan, 2024, s. 188). Doğal çevrede meydana gelen bu tahribatın önlenmesi için, tarım ve sanayide yeni teknolojik uygulamalara öncelik verilmeli, toprağın yapısına uygun işleme yöntemleri tercih edilmeli, tarım ve ormancılıkta kompostlaştırma tekniği kullanılmalı, yenilenebilir enerji kaynakları teşvik edilmeli, çevre dostu yatırımlara öncelik verilmeli ve insanlar doğal kaynaklar konusunda bilinçlendirilmelidir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 2020; Karanfil, 2022, s. 90).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE ÇEVRE SORUNLARI VE ÖNCELİKLERİ DEĞERLENDİRME RAPORLARI

Bu başlık altında yapılan tüm incelemelerde T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın web sitesi kullanılmıştır (T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2024).

Türkiye'de çevre sorunlarının ana faktörlerinden olan nüfus artışı ve buna bağlı olarak hızla yükselen enerji tüketimi, şehirdeki yaşam alanlarını etkileyerek ciddi çevresel sorunlara yol açmaktadır. Bu faktörler hem yerel hem de ulusal ölçekte ilgili devlet kurumları tarafından takip edilerek çevre sorunlarının gelişimi, yapısı ve boyutu ortaya koyulmaktadır. Ortaya çıkan verilere göre çevre sorunlarına daha iyi müdahale etmek için yeni hedefler belirlenmekte ve bu hedeflere ulaşmak için de çözüm planları geliştirilmektedir. Çözüm planları oluşturmanın önemli adımlarından biri hangi çevre sorunlarının daha öncelikli olduğunun belirlenmesidir. Türkiye'de 1999 yılından beri ilgili devlet kurumları tarafından yapılan çalışmalar kapsamında çevre sorunlarının tespiti ve önceliklendirilmesi yoluna gidilmiş ve anket niteliğinde hazırlanan raporlar uzmanlar tarafından kamuoyuna sunulmuştur. Bu kapsamda Türkiye'de ilki 2008 yılı sonuncusu ise 2023 yılı verileriyle hazırlanan ve toplamda 10 tane olan Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları (Tablo 1) hazırlanmıştır.

Tablo 1. Türkiye’de Hazırlanan Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları İle İlgili Bilgiler

Rapor Adı	Raporlar	Yılı	İlgili Bakan Adı	HAZIRLAYAN	
				Bakanlık	Müdürlük
Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu	1.	2008	Prof. Dr. Veysel Eroğlu	T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı	Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü Çevre Envanteri Dairesi Başkanlığı
	2.	2010			
	3.	2012	Erdoğan Bayraktar		
Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu	4.	2014	İdris Güllüce	T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü Çevre Envanteri ve Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı Veri Değerlendirme Şube Müdürlüğü
	5.	2016	Mehmet Özhasseki		
	6.	2017	Murat Kurum		
	7.	2018			
	8.	2019			
	9.	2020			
	10.	2023	Murat Kurum	T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	

İlgili bakanlık merkez ve taşra birimlerinin görüş ve önerileri ile oluşturulan İl Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri ve İl Çevre Sorunları ve Öncelikleri Anket Formları ilgili İl Müdürlüklerine gönderilmiş ve doldurmaları talep edilmiştir. Tamamlanan envanter çalışmaları incelenerek değerlendirilmiş ve Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporları ve Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları oluşturulmuştur.

2.1. 1. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu

2008 yılında hazırlanan ve 2005 – 2006 yıllarını içeren bu rapor T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesinde (Tablo 1) Prof. Dr. Veysel Eroğlu'nun başkanlığı döneminde hazırlanmıştır. Hazırlayan Müdürlük ise Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü'dür. Raporda çevre sorunları içerisinde hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, gürültü kirliliği, atık kirliliği, görsel kirlilik, orman tahribatı, erozyon, plansız kentleşme ve turizm faaliyetleri sonucu karşılaşılan problemler, asit yağmurları, kıyı ve mera tahribatı, koku problemi, biyolojik çeşitlilik ve habitat kaybı yer almaktadır. Bu çevre sorunları ile ilgili olarak raporda, kirliliğe neden olan kaynaklar, kirliliğe etki eden faktörler, kirliliğin önlenmesinde karşılaşılan güçlükler ve kirliliğin önlenmesi için alınan tedbirler ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Ayrıca raporda bu kirliliklerin öncelikli çevre sorunları haritaları ile ayrıntılı gösterimi sağlanarak sorun olduğu illerin sayısı ve oranlarına yer verilmiştir.

2.2. 2. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu

2010 yılında hazırlanan bu rapor ve 2007 – 2008 yıllarını içermektedir. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesinde (Tablo 1) Prof. Dr. Veysel Eroğlu'nun başkanlığı döneminde hazırlanmıştır. Hazırlayan Müdürlük de ilk rapordaki gibi Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü'dür. Ayrıca raporun hazırlanmasında Çevre Durum Raporları Hazırlama Şube Müdürlüğü'nün de adı geçmektedir. Bu raporda 1. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer alan aynı çevre sorunları verileri tablo, grafik ve haritalar kullanılarak görsel şekilde sunulmuştur.

2.3. 3.Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde 2012 yılında Erdoğan Bayraktar'ın başkanlığı döneminde hazırlanmıştır ve 2009 – 2010 yıllarını içermektedir. İlk iki raporda yer alan orman tahribatı, plansız kentleşme, görsel kirlilik, koku problemi, asit yağmurları, sulak alan kayıpları, kıyı tahribatı, biyolojik çeşitlilik ve habitat kaybı ve mera tahribatı maddeleri çıkarılarak yerine doğal çevrenin tahribatı maddesi konulmuştur. Ayrıca ele alınan konular arasında hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, atık kirliliği ve gürültü kirliliği yer almaktadır.

2.4. 4.Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu

Bu rapor 2014 yılında hazırlanmıştır ve 2012 yılı verilerini içermektedir. T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde İdris Güllüce'nin başkanlığı döneminde hazırlanmıştır. 3. rapordan farklı olarak erozyon konusuna ayrı bir başlık açılmıştır. Raporda yer alan çevre sorunlarına dair veriler tablo, grafik ve haritalar aracılığı ile görsel bir şekilde ortaya konulmuştur.

2.5. 5. 6. 7. ve 8. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu

Bu raporlarda hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, atık kirliliği, gürültü kirliliği ve erozyon başlıkları ele alınmıştır. 5. 6. ve 7. rapor T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde Mehmet Özhasseki başkanlığı döneminde hazırlanmıştır. 8. rapor ise Murat Kurum'un başkanlığı döneminde hazırlanmıştır. Tüm raporların hazırlanmasında ise Çevresel Etki Değerlendirmesi İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, Çevre Envanteri ve Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı ve Veri Değerlendirme Şube Müdürlüğü kurumları katkıda bulunmuştur.

2.6. 9. ve 10. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu

Bu raporlarda da hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, atık kirliliği ve gürültü kirliliği konu başlıkları yer almaktadır. Erozyon konusu ayrı bir başlık altında değil, toprak kirliliği başlığı altında ele alınmıştır. 9. rapor T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ismiyle yayınlanırken, Bakanlığın isminin değişmesiyle birlikte 10. rapor ise T.C. Çevre Şehircilik

ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde basılmıştır. Her iki rapor da Murat Kurum'un bakanlığı döneminde hazırlanmıştır. 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. raporda olduğu gibi Çevresel Etki Değerlendirmesi İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, Çevre Envanteri ve Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı ve Veri Değerlendirme Şube Müdürlüğü kurumları bu raporların hazırlanmasında görev almıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları çerçevesinde çevre sorunları kavramları, sayısal verilerle karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Çevre sorunlarının planlarda, raporlarda ve bilimsel çalışmalarda ayrıntılı olarak ele alınması ileride oluşacak muhtemel çevre sorunlarına çözümler getirecektir.

İlki 2008 yılı sonuncusu ise 2023 yılı verileriyle hazırlanan toplamda 10 tane olan Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında 9 ana başlık altında 105 çevre sorunu kavramı (Tablo 2) ele alınacaktır. Bu başlık altında yapılan tüm analizlerde T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın web sitesi kullanılmıştır (T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2024).

Tablo 2. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Araştırılması Yapılan Çevre Sorunları ile İlgili Kavramlar

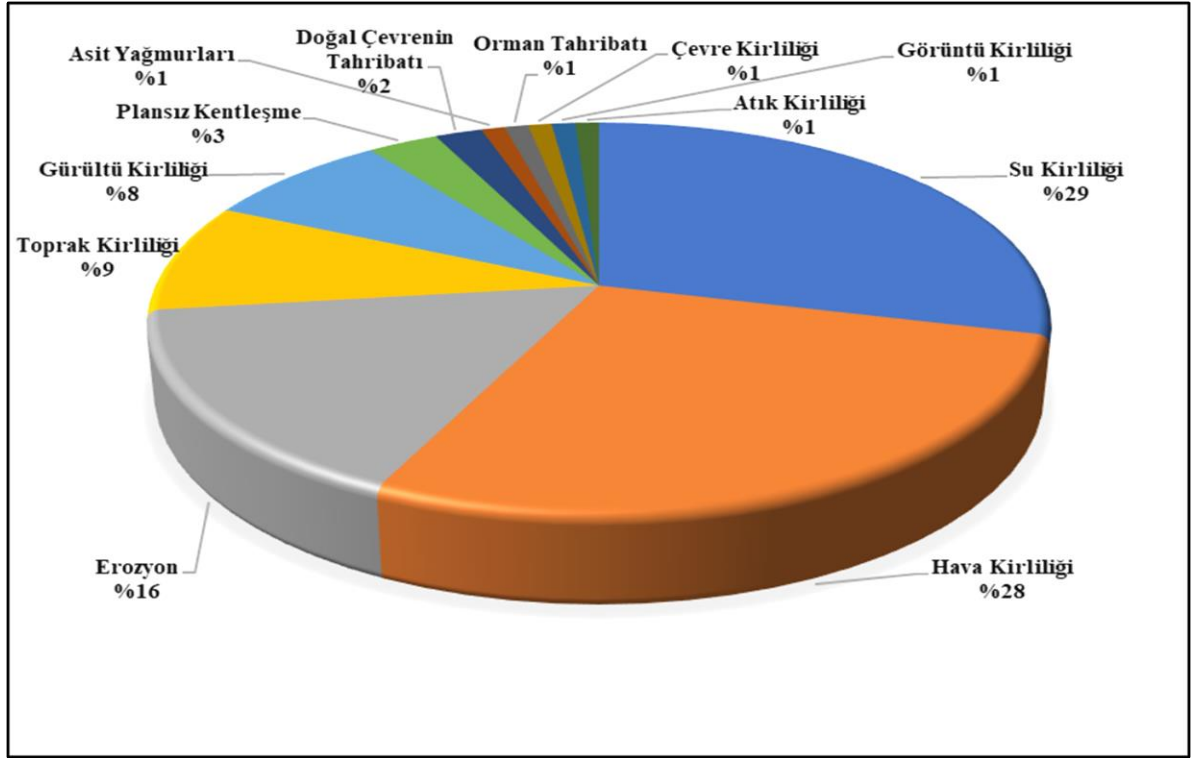
Çevre Sorunları	Toprak Kirliliği	Atık Kirliliği	Erozyon
Çevre Kirliliği	Toprak	Atık	Toprak Erozyonu
Hava Kirliliği	Aşırı Gübre Kullanımı	Katı Atık	Kıyı Erozyonu
Su Kirliliği	Tarım İlacı	Sıfır Atık	Yüzey Erozyonu
Toprak Kirliliği	Hafriyat Atıkları	Geri Kazanım	Su Erozyonu
Atık Kirliliği	İnşaat Atıkları	Geri Dönüşüm	Oyuntu Erozyonu
Besin Kirliliği	Madencilik	Yeniden Kullanım	Rüzgar Erozyonu
Radioaktif Kirlilik	Pestisit	Evsel Atık	Çığ Erozyonu
Gürültü Kirliliği	Ağır Metal	Düzenli Depolama	Çizgi Erozyonu
Görüntü Kirliliği	Vahşi Depolama	Kaynağında Ayırıştırma	Yanlış Arazi Kullanımı
Işık Kirliliği	Hayvancılık Atıkları	Atık Önleme	Akarsu Yataklarının Islahı
Erozyon	Arıtma Çamuru	Planlı Kentleşme	Mera Islahı
Asit Yağmurları	Anız Yakılması	Atık Yönetimi	Teraslama
Doğal Çevrenin Tahribatı	Aşırı Otlatma	Sıfır Atık Projesi	Kaçak Ağaç Kesimi
Orman Tahribatı	Kimyasal Gübre	Atık Azaltımı	Toprak Kullanım Teknikleri
Plansız Kentleşme		Tehlikeli Atık	Erozyon Mücadele Çalışmaları
		Sanayi Atıkları	
Su Kirliliği	Hava Kirliliği	Koku Problemi	Orman Tahribatı
Su	Hava	Mermer Ocakları Atıkları	Orman
Yerüstü Suyu	Kentleşme		Orman Yangını
Su Kalitesi	Evsel Isınma	Gürültü Kirliliği	Orman Tahribi
Evsel Atık Su	Sanayi	Gürültü	Orman Alanları
Yeraltı Suları	Trafik	Eğlence Yerleri	Orman Kesimi
Atık Su	Termik Santral	Gürültü Düzeyi	Orman Müdürlükleri
Sel Suları	Emisyon	Müzik Gürültüsü	
Yüzme Suyu Suları	Egzoz Gazı	Gürültü Sorunu	Plansız Kentleşme
Kanalizasyon	Hava Kalitesi	Gürültü Haritaları	Kent
Kanalizasyon Şebekesi	Kaliteli Yakıt		Kentleşme
Su Kaynağı	Isı Yalıtımı		Çarpık Kentleşme
Arıtma Tesisi	Küresel Isınma		Kentsel Dönüşüm
Sulak Alan	Sera Etkisi		Şehirleşme
Arıtma			
Deşarj			Gürültü Kirliliği
Hidrolojik Havza			Gürültü
Atıksu			Eğlence Yerleri
Alıcı Su Ortamı			Gürültü Düzeyi
Yüzeysel Su (Yüzey Suyu)			Müzik Gürültüsü
Atıksu Arıtma Tesisi			Gürültü Sorunu
Endüstriyel Atık Su			Gürültü Haritaları
Fosseptik			
Deniz Kirliliği			
İçme Suyu			

Tablo 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları ile İlgili Ana Başlıkların Sayısal Analizi

Sözcük	Frekans	%	Derece	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları									
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Su Kirliliği	936	29.31	1	42	105	78	78	105	107	106	85	189	41
Hava Kirliliği	890	27.87	2	53	57	56	81	100	130	131	126	98	58
Erozyon	523	16.38	3	126	85	82	41	38	38	31	28	26	28
Toprak Kirliliği	292	9.15	4	41	27	44	27	29	29	28	24	20	23
Gürültü Kirliliği	246	7.70	5	28	12	24	27	32	32	33	21	19	18
Plansız Kentleşme	104	3.26	6	24	25	11	8	9	9	9	3	4	2
Doğal Çevrenin Tahribatı	64	2.00	7	0	0	19	8	8	8	8	5	3	5
Asit Yağmurları	39	1.22	8	17	3	3	3	3	3	3	2	1	1
Orman Tahribatı	38	1.19	9	19	4	3	2	2	2	2	2	1	1
Çevre Kirliliği	34	1.06	10	4	10	6	1	2	1	1	2	5	2
Görüntü Kirliliği	15	0.47	11	2	3	8	0	0	0	0	0	2	0
Atık Kirliliği	12	0.39	12	0	0	6	0	0	1	1	1	1	2
Işık Kirliliği	0	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Besin Kirliliği	0	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Radyoaktif Kirlilik	0	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	3193	100		356	331	340	276	328	360	353	299	369	181

Türkiye’de 2008 yılından itibaren oluşturulan Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları incelendiğinde çevre sorunları ana başlığı altında analizi yapılan kavramlardan en fazla kullanılan 936 (%29.31) tekrar ile (Tablo 3) su kirliliği başlığıdır. Su kirliliğinden sonra en sık tekrar eden ana başlık 890 (%27.87) sayısı ile hava kirliliğidir. Erozyon başlığı ise 523 (%16.38) kez kullanılan üçüncü ana başlıktır. Raporlarda, toprak kirliliğine 292 (%9.15), gürültü kirliliğine 246 (%7.70), plansız kentleşmeye 104 (%3.26), doğal çevrenin tahribatına 64 (%2.00), asit yağmurlarına 39 (%1.22), orman tahribatına 38 (%1.19), çevre kirliliğine 34 (%1.06), görüntü kirliliğine 15 (%0.47) ve atık kirliliğine 12 (%0.39) defa yer verilmiştir. Ayrıca raporda radyoaktif kirlilik, ışık ve besin kirliliği başlıklarına yer verilmemiştir.

Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer alan çevre sorunlarıyla ilgili ana başlıkların kelime bulutunda (Şekil 2) en fazla öne çıkan su kirliliği ve hava kirliliği başlıklarıdır.

Şekil 1. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları ile İlgili Ana Başlıkların Yüzdelik Dilimleri

Şekil 2. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları ile İlgili Ana Başlıkların Kelime Bulutu

3.1. Su Kirliliği

Tablo 4. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Su Kirliliği ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi

Sözcük	Frekans	%	Derece	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları									
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Su	5338	54.42	1	189	476	643	392	532	529	532	726	706	613
Atıksu	1332	13.58	2	73	111	112	56	123	144	141	186	204	182
Arıtma	732	7.46	3	133	83	53	29	61	97	97	88	74	17
Arıtma Tesisi	342	3.49	4	71	50	42	10	24	45	41	31	24	4
Yeraltı Suları	307	3.13	5	4	11	43	36	45	41	42	40	31	14
Deşarj	298	3.04	6	20	25	19	5	16	24	25	25	66	73
Sulak Alan	217	2.21	7	30	96	73	3	3	3	3	2	2	2
Atık Su	204	2.08	8	13	73	1	4	22	25	25	18	21	2
Kanalizasyon	172	1.75	9	17	27	6	7	22	25	22	21	20	5
Atıksu Arıtma Tesisi	156	1.59	10	25	8	26	5	12	26	24	18	12	0
Alıcı Su Ortamı	130	1.33	11	2	27	26	16	15	15	15	14	0	0
Sel Suları	73	0.74	12	0	0	0	1	5	4	4	4	20	35
Su Kalitesi	71	0.72	13	0	0	21	5	7	8	9	8	6	7
Su Kaynağı	68	0.69	14	8	7	9	7	7	7	7	3	4	9
Kanalizasyon Şebekesi	63	0.64	15	5	6	4	5	10	7	8	8	5	5
Yüzey Suyu	63	0.64	15	0	0	7	8	15	16	17	0	0	0
Yerüstü Suyu	60	0.61	17	0	0	0	0	0	0	0	19	18	23
Su Kaynakları	50	0.51	18	10	8	3	2	5	9	5	3	4	1
Yüzeysel Su	40	0.41	19	0	0	0	10	15	6	4	2	3	0
Fosseptik	36	0.37	20	1	5	9	1	3	4	5	5	3	0
Evsel Atık Su	18	0.18	21	0	0	1	4	4	2	2	1	3	1
İçme Suyu	16	0.16	22	1	1	7	1	1	1	1	1	2	0
Hidrolojik Havza	10	0.10	23	0	0	0	0	2	2	2	1	2	1
Deniz Kirliliği	7	0.07	24	3	4	0	0	0	0	0	0	0	0
Endüstriyel Atık Su	5	0.05	25	0	0	0	0	1	3	1	0	0	0
Yüzme Suyu Suları	0	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	9808	100		605	1018	1105	607	950	1043	1032	1224	1230	994

Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları incelendiğinde, su kirliliği başlığı altında en fazla tekrar eden kelimenin 5338 (%54.42) defa tekrar ile su kelimesi (Şekil 3) olduğu tespit edilmiştir. Su sözcüğü en fazla 726 tekrar ile (Tablo 4) 2019 yılında hazırlanan 8. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır.

Atıksu kavramı raporlarda ayrı ve bitişik yazım şeklinde ele alınmıştır. Bitişik şekilde yazılan atıksu kavramı raporlarda incelendiğinde 1332 (%13.58) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 204 tekrar ile 2020 yılında hazırlanan 9. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. En az ise 56 tekrar ile 4. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer aldığı tespit edilmiştir.

Ayrı yazılan atık su kavramı Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında toplamda 204 (%2.08) defa tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 73 kez ile 2. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Bu kavram en az 1 tekrar ile 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporlarında yer almaktadır.

Arıtma sözcüğü tüm raporlarda toplamda 732 (%7.46) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 133 tekrar ile 2005 – 2006 yıllarını kapsayan 1. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda geçmektedir. Bu kavram 17 tekrar ile en az 10. raporda yer almaktadır.

Arıtma tesisi kavramı Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında 342 (%3.49) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 71 kez ile 1. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu kavrama en az 10. raporda 4 kez yer verilmiştir.

Yeraltı suları kavramı 10 raporda toplamda 307 (%3.13) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 45 tekrar ile 5. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Deşarj kavramına ise tüm raporlarda 298 (%3.04) defa yer verilmiştir. Bu kavram en fazla 73 tekrar ile 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır.

Sulak alan sözcüğü 10 raporda toplamda 217 (%1.58) defa tekrar etmiştir. Bu kelime en fazla 2. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda 96 defa tekrar ile yer almaktadır. En az ise 2'şer kez tekrar ile 8. 9. ve 10. raporda yer verilmiştir.

Kanalizasyon sözcüğü incelendiğinde toplamda 172 (%1.75) kez tekrar etmiştir. Bu kelimenin en az 5 tekrar ile 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer aldığı belirlenmiştir. Atıksu arıtma tesisi kavramı ise toplamda 156 (%1.59) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 26'şar kez tekrar ile 3. ve 6. raporda yer almaktadır. 10. raporda ise bu kavrama yer verilmemiştir.

Alıcı su ortamı kavramı 10 raporda toplamda 130 (%1.33) defa tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 27 defa tekrar ile 2007 – 2008 yıllarını kapsayan 2. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. 2. rapordan sonra gittikçe azalan bu kavram son iki raporda bulunmamaktadır. Sel suları kavramı raporlarda toplamda 73

(%0.74) kez tekrar etmiştir. İlk üç raporda hiç yer verilmemiş olan bu kavrama en fazla 35 tekrar ile 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer verilmiştir.

Su kalitesi kavramı incelendiğinde raporlarda toplamda 71 (%0.72) kez tekrar etmiştir. İlk iki raporda bulunmayan bu kavrama en fazla 21 defa tekrar ile 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer verilmiştir. Su kaynağı kavramı ise 10 raporda toplamda 68 (%0.69) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 9'ar kez tekrar ile 3. ve 10. raporlarda yer almaktadır.

Kanalizasyon şebekesi ve yüzey suyu kavramları tüm raporlarda toplamda 63 (%0.64) kez tekrar etmiştir. Kanalizasyon şebekesi kavramı en fazla 10 tekrar ile 5. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Yüzey suyu kavramına ise en fazla 7. raporda 17 kez yer verilmiştir. Bu kavrama ilk iki ve son üç raporda yer verilmemiştir. Yerüstü suyu kavramı ise 10 raporda toplamda 60 (%0.61) defa tekrar etmiştir. İlk yedi raporda bu kavrama hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

Su kaynakları kavramı tüm raporlarda toplamda 50 (%0.51) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 10 tekrar ile 1. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda geçmektedir. En az 1 tekrar ile 10. raporda yer verilmiştir. Yüzeysel su kavramı raporlarda toplamda 40 (%0.41) tane yer almaktadır. Bu kavram en fazla 15 tekrar ile 2016 yılında hazırlanan 5. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda geçmektedir. Bu kavrama ilk üç ve sonuncu raporda yer verilmemiştir.

Fosseptik sözcüğü 10 raporda toplamda 36 (%0.37) defa tekrar etmiştir. Bu sözcük en fazla 9 kez tekrar ile 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Son raporda ise bu kavrama yer verilmemiştir. Evsel atık su kavramı ise 10 raporda toplamda 18 (%0.18) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 4 tekrar ile 4. ve 5. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer almaktadır. İlk iki raporda ise bu kavrama yer verilmediği tespit edilmiştir.

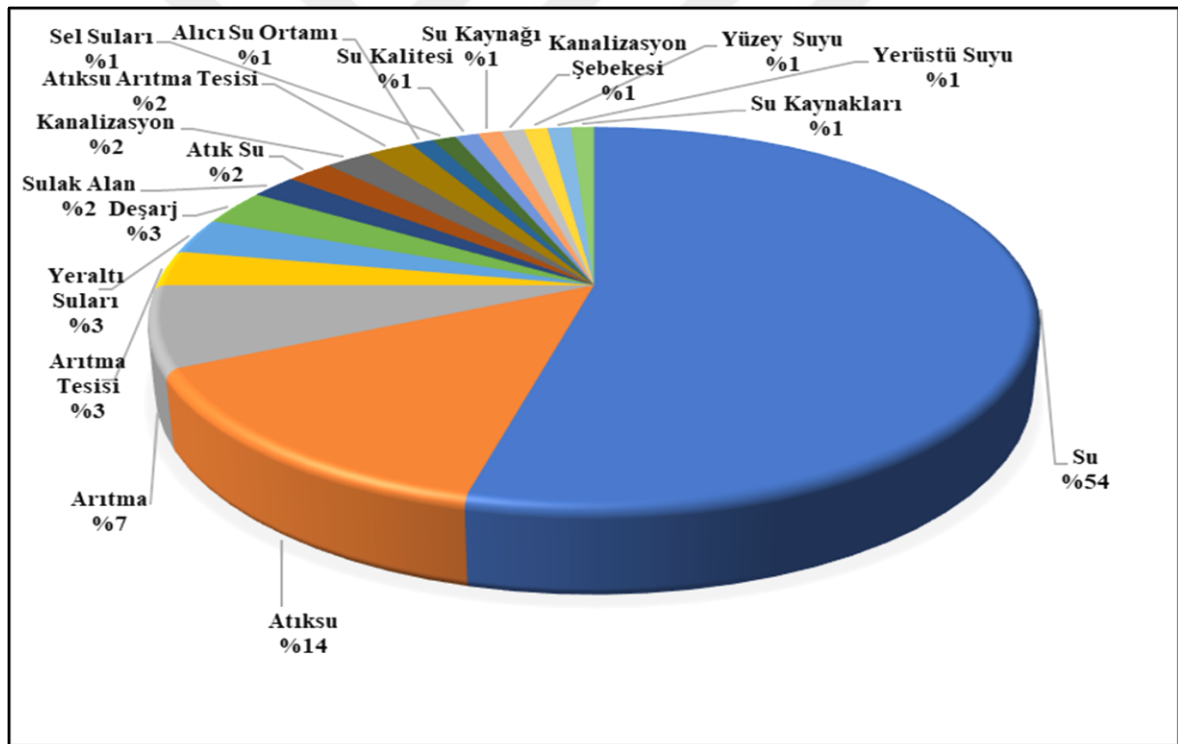
İçme suyu kavramı raporlarda toplamda 16 (%0.16) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 7 kez ile 2012 yılında hazırlanan 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Bu kavrama son raporda yer verilmemiştir. Hidrolojik havza kavramı ise raporlarda toplamda 10 (%0.10) kez tekrar etmiştir. İlk dört raporda yer almayan bu kavrama en fazla 2 tekrar ile 5. 6. 7. ve 9. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer verilmiştir.

Deniz kirliliği kavramı 10 raporda toplamda 7 (%0.07) defa tekrar etmiştir. Bu kavram 4 tekrar ile 2. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda, 3 tekrar ile de 1. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. İlk iki rapor dışında diğer raporlarda ise bu kavrama yer verilmemiştir.

Endüstriyel atık su kavramı 10 raporda toplamda 5 (%0.05) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 3 kez ile 6. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Bu kavrama ilk dört ve son üç raporda yer verilmemiştir.

Yüzme suyu suları kavramının ise hiçbir raporda yer almadığı tespit edilmiştir. Raporlarda yer alan su kirliliği ile ilgili kavramların kelime bulutunda (Şekil 4) en fazla su ve atıksu kavramları öne çıkmıştır.

Tüm raporlarda, su kirliliği başlığı altındaki kavramlar toplamda 9808 kez kullanılmıştır.

Şekil 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Su Kirliliği ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri

Şekil 4. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Su Kirliliği ile İlgili Ana Başlıkların Kelime Bulutu

3.2. Toprak Kirliliği

Tablo 5. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Toprak Kirliliği ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi

Sözcük	Frekans	%	Derece	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları									
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Toprak	571	59.11	1	100	70	104	40	44	47	44	42	41	39
Madencilik	166	17.18	2	1	0	34	11	11	11	12	22	30	34
Hafriyat	69	7.14	3	6	7	4	5	6	10	9	11	5	6
Hayvancılık Atıkları	37	3.83	4	0	0	0	4	4	5	5	5	7	7
Vahşi Depolama	22	2.28	5	6	4	2	0	1	1	1	1	6	0
Aşırı Gübre Kullanımı	20	2.07	6	0	0	7	2	2	2	2	0	2	3
Tarım İlacı	20	2.07	6	0	0	10	2	2	2	2	0	2	0
Pestisit	16	1.66	8	11	0	0	0	1	1	1	1	1	0
Kimyasal Gübre	14	1.45	9	1	1	3	2	1	2	1	1	1	1
Arıtma Çamuru	10	1.04	10	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Anız Yakılması	7	0.72	11	2	3	2	0	0	0	0	0	0	0
Aşırı Otlatma	7	0.72	11	2	2	3	0	0	0	0	0	0	0
Ağır Metal	6	0.62	13	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İnşaat Atıkları	1	0.10	14	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	966	100		145	87	170	66	72	81	77	83	95	90

Toprak kirliliği başlığı altındaki kavramlar sayısal olarak analiz edildiğinde en fazla tekrar eden kavram 571 (%59.11) kez ile topraktır. Tüm raporlar incelendiğinde toprak kavramı en fazla 104 tekrar ile (Tablo 5) 2012 yılında hazırlanan ve 2009 – 2010 yıllarını içeren 3. Çevre

Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Toprağı 166 (%17,18) tekrar ile (Şekil 5) madencilik kelimesi takip etmektedir. Madencilik sözcüğü en fazla 34'er tekrar ile 3. ve 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer almaktadır. Bu sözcüğe ikinci raporda yer verilmemiştir.

Hafriyat kelimesi tüm raporlarda toplamda 69 (%7.14) kez kullanılmıştır. Bu kelimenin en fazla 11 tekrar ile 2019 yılında hazırlanan 8. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer aldığı görülmektedir. Hayvancılık atıkları kavramı ise toplamda 37 (%3.83) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 7'şer tekrar ile 9. ve 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında kullanılmıştır. Ayrıca ilk üç raporda bu kavrama yer verilmediği tespit edilmiştir.

Vahşi depolama kavramı 10 raporda toplamda 22 (%2.28) kez tekrar etmiştir. Bu kelimenin en fazla 6'şar tekrar ile 1. ve 9. raporlarda yer aldığı belirlenmiştir. Bu kavrama 4. ve 10. raporda yer verilmemiştir. Aşırı gübre kullanımı kavramı ise toplamda 20 (%2.07) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 7 tekrar ile 2012 yılında hazırlanan 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. İlk iki rapor ile 8. raporda bu kavramın yer almadığı tespit edilmiştir.

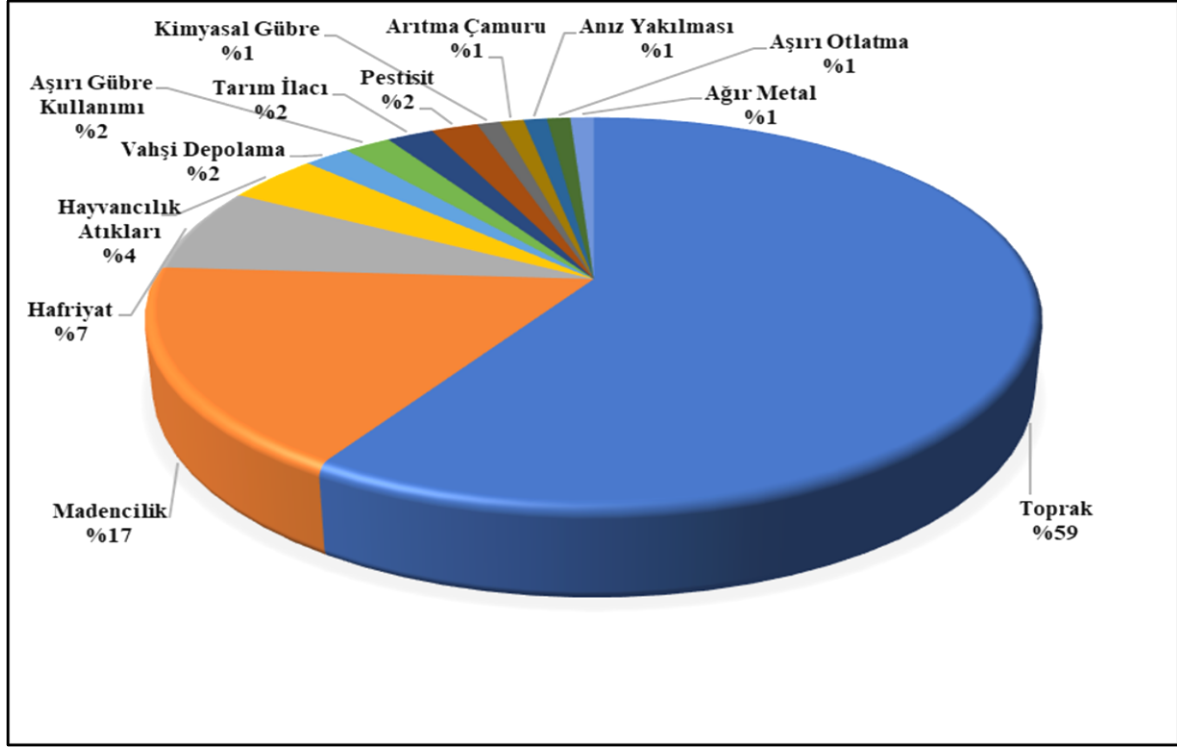
Tarım ilacı kavramı tüm raporlarda toplamda 20 (%2.07) kez kullanılmıştır. Tarım ilacı kavramı en fazla 10 tekrar ile 2012 yılında hazırlanan 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Pestisit sözcüğü ise 16 (%1.66) kez tekrar etmiştir. Bu sözcük 5. 6. 7. 8. ve 9. raporda 1'er kez tekrar etmiştir. Bu sözcüğe ilk üç raporda ve sonuncu raporda yer verilmemiştir.

Kimyasal gübre kavramı incelendiğinde raporlarda toplamda 14 (%1.45) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 3 tekrar ile 2012 yılında hazırlanan 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Arıtma çamuru kavramının ise sadece ilk raporda 10 (%1.04) kez tekrar ettiği tespit edilmiştir. Diğer raporlarda bu kavrama yer verilmediği belirlenmiştir.

Anız yakılması ve aşırı otlatma kavramları 10 raporda ayrı ayrı toplam 7'şer (%0.72) defa tekrar etmiştir. Anız yakılması kavramı en fazla 2. raporda, aşırı otlatma kavramı ise en fazla 3. raporda 3'er kez tekrar etmiştir. Bu iki kavramın ilk üç rapor dışında diğer raporlarda yer almadığı görülmüştür. Ayrıca bir diğer toprak kirliliği etmeni olan ağır metal kavramına ise ilk raporda 6 (%0.62) defa yer verildiği, diğer 9 raporda ise yer verilmediği tespit edilmiştir.

İnşaat atıkları kavramına ise sadece 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda 1 (%0.10) kez yer verilmiştir. Raporlarda yer alan toprak kirliliği ile ilgili kavramların kelime bulutunda (Şekil 6) en fazla öne çıkan kavramlar toprak ve madenciliktir.

Tüm raporlarda, toprak kirliliği başlığı altındaki kavramlar toplamda 966 kez kullanılmıştır.

Şekil 5. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Toprak Kirliliği ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri

Şekil 6. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Toprak Kirliliği ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu

3.3. Hava Kirliliği

Tablo 6. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Hava Kirliliği ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi

Sözcük	Frekans	%	Derece	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları									
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Hava	1524	42.53	1	85	91	87	144	178	223	229	237	157	93
Sanayi	1197	33.41	2	110	110	120	63	96	107	113	144	180	154
Hava Kalitesi	188	5.25	3	2	3	0	28	39	38	39	36	2	1
Emisyon	183	5.11	4	43	42	17	4	7	12	15	16	22	5
Kentleşme	175	4.88	5	34	36	23	12	13	14	13	9	10	11
Trafik	103	2.87	6	15	15	7	7	10	8	10	11	13	7
Evsel Isınma	73	2.04	7	1	1	5	4	9	12	13	12	10	6
Termik Santral	48	1.34	8	0	0	1	8	8	9	8	4	8	2
Kaliteli Yakıt	47	1.31	9	7	7	6	2	4	4	4	4	8	1
Egzoz Gazı	34	0.95	10	3	2	1	2	4	4	5	4	4	5
Isı Yalıtımı	10	0.28	11	0	0	0	1	1	1	1	1	4	1
Küresel Isınma	1	0.03	12	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Sera Etkisi	0	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sera Gazı	0	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	3583	100		300	308	267	275	369	432	450	478	418	286

Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları içerisinde yer alan hava kirliliği başlığı altındaki kavramlar incelendiğinde en çok tekrar eden kavramın 1524 (%42.53) kez ile hava olduğu görülmüştür. Bu kavramın en fazla 237 kez ile (Tablo 6) 2019 yılında

hazırlanan 8. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer aldığı belirlenmiştir. Sanayi kelimesi ise 1197 (%33.41) tekrar ile (Şekil 7) ikinci sırada yer almaktadır. Bu kavramın 180 kez ile en fazla 9. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda kullanıldığı tespit edilmiştir.

Hava kalitesi kavramı 10 raporda toplamda 188 (%5.25) kez kullanılmıştır. Hava kalitesi kavramı en fazla 39'ar tekrar ile 5. ve 7. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer aldığı tespit edilmiştir. Bu kavrama 3. raporda hiç yer verilmemiştir.

Emisyon sözcüğü tüm raporlarda toplamda 183 (%5.11) kez kullanılmıştır. Emisyon sözcüğünün en fazla 43 tekrar ile 2005-2006 yıllarını kapsayan 1. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer aldığı görülmektedir. Kentleşme kelimesi ise raporlarda toplamda 175 (%4.88) kez geçmektedir. Kentleşme kelimesi en fazla 36 tekrar ile 2007 – 2008 yıllarını kapsayan ve 2010 yılında hazırlanan 2. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda kullanılmıştır.

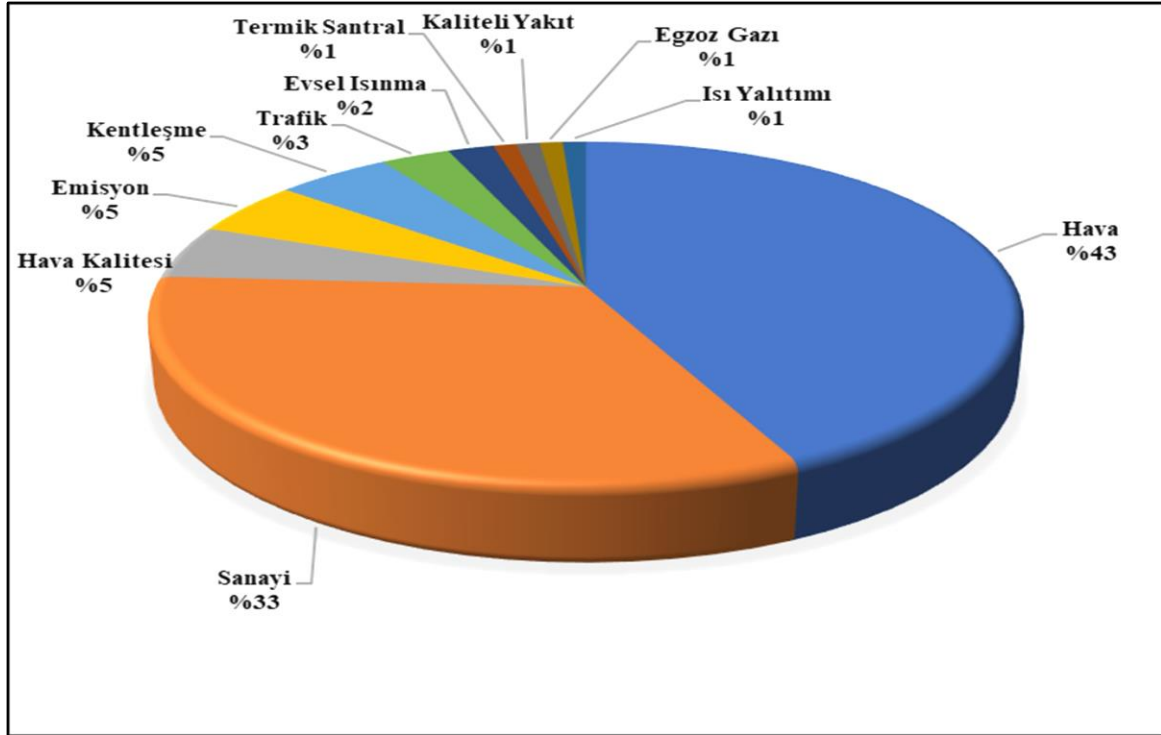
Tüm raporlarda trafik kelimesi toplamda 103 (%2.87) kez tekrar etmiştir. Trafik sözcüğü en fazla 15'er tekrar ile ilk iki raporda yer almaktadır. Evsel ısınma kavramı ise tüm raporlarda toplam 73 (%2.04) kez tekrar kullanılmıştır. Evsel ısınma kavramına en fazla 13 tekrar ile 7. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer verilmiştir. Ayrıca bu kavramın en az 1'er tekrar ile ayrı ayrı 1. ve 2. raporda geçtiği görülmektedir.

Termik santral kavramı 10 raporda toplamda 48 (%1.34) kez geçmektedir. Termik santral kavramı en fazla 9 tekrar ile 6. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda bulunmaktadır. İlk iki raporda ise bu kavrama hiç yer verilmemiştir. Kaliteli yakıt kavramı ise toplamda 47 (%1.31) kez kullanılmıştır. Kaliteli yakıt kavramı en fazla 7'şer tekrar ile 1. ve 2. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporlarında yer aldığı belirlenmiştir.

Egzoz gazı kavramı tüm raporlarda toplamda 34 (%0.95) kez kullanılmıştır. Bu kavramın en fazla 5'er tekrar ile 7. ve 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer aldığı tespit edilmiştir. Isı yalıtımı kavramı tüm raporlarda 10 (%0.28) kez tekrar etmiştir. Bu kavramın en fazla 4 tekrar ile 2020 yılında hazırlanan 9. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer aldığı görülmektedir. İlk üç raporda ise bu kavrama yer verilmemiştir. Küresel ısınma kavramı ise tüm raporlar incelendiğinde sadece 2007 - 2008 yılları arasını kapsayan 2. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda 1 (%0.03) kez kullanıldığı tespit edilmiştir.

Hava kirliliği başlığı altında incelenen sera etkisi ve sera gazı kavramları ise raporların hiçbirinde yer almamaktadır. Raporlarda yer alan hava kirliliği ile ilgili kavramların kelime bulutunda (Şekil 8) en fazla öne çıkan kavramlar hava ve sanayidir.

Tüm Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında, hava kirliliği başlığı altındaki kavramlar toplamda 3583 kez kullanılmıştır.

Şekil 7. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Hava Kirliliği ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri

Şekil 8. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Hava Kirliliği ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu

3.4. Atık Kirliliği

Tablo 7. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Atık Kirliliği ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi

Sözcük	Frekans	%	Derece	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları									
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Atık	3866	73.05	1	313	441	397	225	341	393	386	459	512	399
Katı Atık	472	8.92	2	64	81	82	27	39	38	35	23	75	8
Evsel Atık	301	5.69	3	7	5	27	29	35	36	35	25	60	42
Düzenli Depolama	220	4.16	4	18	36	52	9	21	25	19	8	24	8
Sanayi Atıkları	89	1.68	5	7	9	12	8	5	5	6	0	37	0
Geri Dönüşüm	70	1.32	6	2	0	5	15	11	10	9	9	6	3
Sıvı Atık	55	1.03	7	18	26	6	1	1	1	1	1	0	0
Koku Problemi	50	0.94	8	20	7	11	2	2	2	2	2	1	1
Geri Kazanım	44	0.83	9	1	1	2	4	3	7	8	8	5	5
Tehlikeli Atık	44	0.83	9	2	0	6	9	6	5	5	5	2	4
Yeniden Kullanım	31	0.59	11	0	0	2	5	5	5	5	2	5	2
Atık Yönetimi	28	0.53	12	6	9	6	0	0	1	2	1	2	1
Mermer Ocakları Atıkları	5	0.09	13	0	0	0	0	0	1	1	0	1	2
Atık Önleme	4	0.08	14	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
Kaynağında Ayırıştırma	4	0.08	14	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
Atık Azaltımı	3	0.06	16	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Planlı Kentleşme	3	0.06	16	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Sıfır Atık Projesi	3	0.06	16	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Toplam	5292	100		458	615	608	334	469	529	514	545	737	483

Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında atık kirliliği başlığı altında analizi yapılan kavramlardan atık kelimesi 3866 (%73.05) kez (Şekil 9) tekrar etmiştir. Atık kavramı en fazla 512 tekrar ile (Tablo 7) 9. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Katı atık kavramına ise tüm raporlarda 472 (%8.92) kez yer verilmiştir. Bu kavramın en fazla 82 tekrar ile 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu kavramın en az 8 tekrar ile 10. raporda geçtiği görülmektedir.

Evsel atık kavramı 10 raporda toplamda 301 (%5.69) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 60 tekrar ile 9. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Düzenli depolama kavramına ise 220 (%4.16) defa yer verilmiştir. Bu kavram en fazla 52 tekrar ile 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda geçmektedir.

Sanayi atıkları kavramı tüm raporlarda 89 (%1.68) defa tekrar etmiştir. Bu kavramın en fazla 37 tekrar ile 9. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Ayrıca bu kavrama 8. ve 10. raporda hiç yer verilmemiştir. Geri dönüşüm kavramı ise tüm raporlarda toplamda 70 (%1.32) kez tekrar etmiştir. Bu kavramın en fazla 15 tekrar ile 4. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda olduğu belirlenmiştir.

Tüm raporlarda sıvı atık kavramı toplamda 55 (%1.03) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 26 tekrar ile 2. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda bulunmaktadır. Son iki raporda ise bu kavrama yer verilmemiştir. Koku problemi kavramı ise tüm raporlarda toplam 50 (%0.94) kez tekrar etmiştir. Bu kavrama en fazla 20 tekrar ile 2005 – 2006 yıllarını kapsayan 1. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer verildiği tespit edilmiştir.

Geri kazanım ve tehlikeli atık kavramları incelendiğinde raporlarda ayrı ayrı 44'er (%0.83) kez tekrar etmiştir. Geri kazanım kavramı en fazla ayrı ayrı 8 tekrar ile 7. ve 8. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında, tehlikeli atık kavramı ise en fazla 9 tekrar ile 4. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır.

Yeniden kullanım kavramı tüm raporlarda 31 (%0.59) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla ayrı ayrı 5 tekrar ile 4. 5. 6. 7. ve 9. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer aldığı tespit edilmiştir. İlk iki raporda ise bu kavrama yer verilmemiştir. Atık yönetimi kavramı ise 10 raporda toplamda 28 (%0.53) kez tekrar etmiştir. Bu kavram

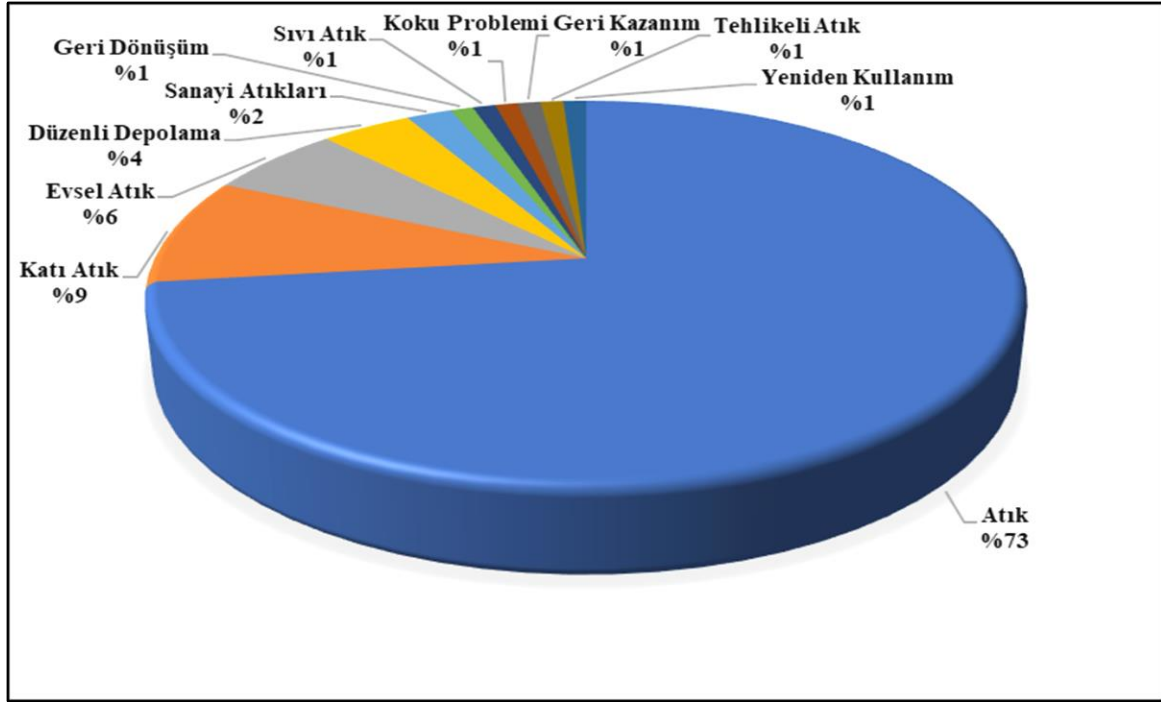
en fazla 9 tekrar ile 2. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Ayrıca bu kavrama 4. ve 5. raporlarda hiç yer verilmediği görülmektedir.

Mermer ocakları atıkları kavramına tüm Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında 5 (%0.09) kez yer verilmiştir. Bu kavramın en fazla 2 tekrar ile 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer aldığı tespit edilmiştir. İlk beş rapor ile 8. raporda bu kavrama yer verilmemiştir. Atık önleme ve kaynağında ayrıştırma kavramlarına ise tüm raporlarda toplamda ayrı ayrı 4'er (%0.08) kez yer verilmiştir. Bu kavramlar en fazla ayrı ayrı 2'şer tekrar ile 9. ve 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında geçmektedir. Diğer raporlarda bu kavramlara hiç yer verilmemiştir.

Atık azaltımı, planlı kentleşme ve sıfır atık projesi kavramları tüm raporlarda ayrı ayrı 3'er (%0.06) kez tekrar etmiştir. Atık azaltımı ve sıfır atık projesi kavramları 8. 9. ve 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında ayrı ayrı 1'er kez geçmektedir. Planlı kentleşme kavramı ise en fazla 2 tekrar ile 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. İlk sekiz raporda ise bu kavrama yer verilmemiştir.

Raporlarda yer alan atık kirliliği başlığı altındaki kavramların kelime bulutunda (Şekil 10) en fazla öne çıkan atık ve katı atık kavramlarıdır.

Tüm Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında, atık kirliliği başlığı altındaki kavramlar toplamda 5292 kez kullanılmıştır.

Şekil 9. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Atık Kirliliği ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri

Şekil 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Atık Kirliliği ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu

3.5. Gürültü Kirliliği

Tablo 8. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Gürültü Kirliliği ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi

Sözcük	Frekans	%	Derece	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları									
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Gürültü	507	75.67	1	89	78	69	37	43	46	45	35	36	29
Eğlence Yerleri	80	11.94	2	4	7	36	5	6	6	6	3	4	3
Gürültü Sorunu	56	8.36	3	14	18	24	0	0	0	0	0	0	0
Gürültü Düzeyi	12	1.79	4	0	0	0	1	2	2	1	2	3	1
Müzik Gürültüsü	10	1.49	5	0	0	0	2	2	2	2	1	1	0
Gürültü Haritaları	5	0.75	6	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	670	100		109	105	130	45	53	56	54	41	44	33

Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları incelendiğinde, gürültü kirliliği başlığı altında en fazla tekrar eden kelimenin 507 (%75.67) defa tekrar ile (Şekil 11) gürültü kelimesi olduğu tespit edilmiştir. Gürültü sözcüğü en fazla 89 tekrar ile (Tablo 8) 2005 - 2006 yıllarını kapsayan 1. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır.

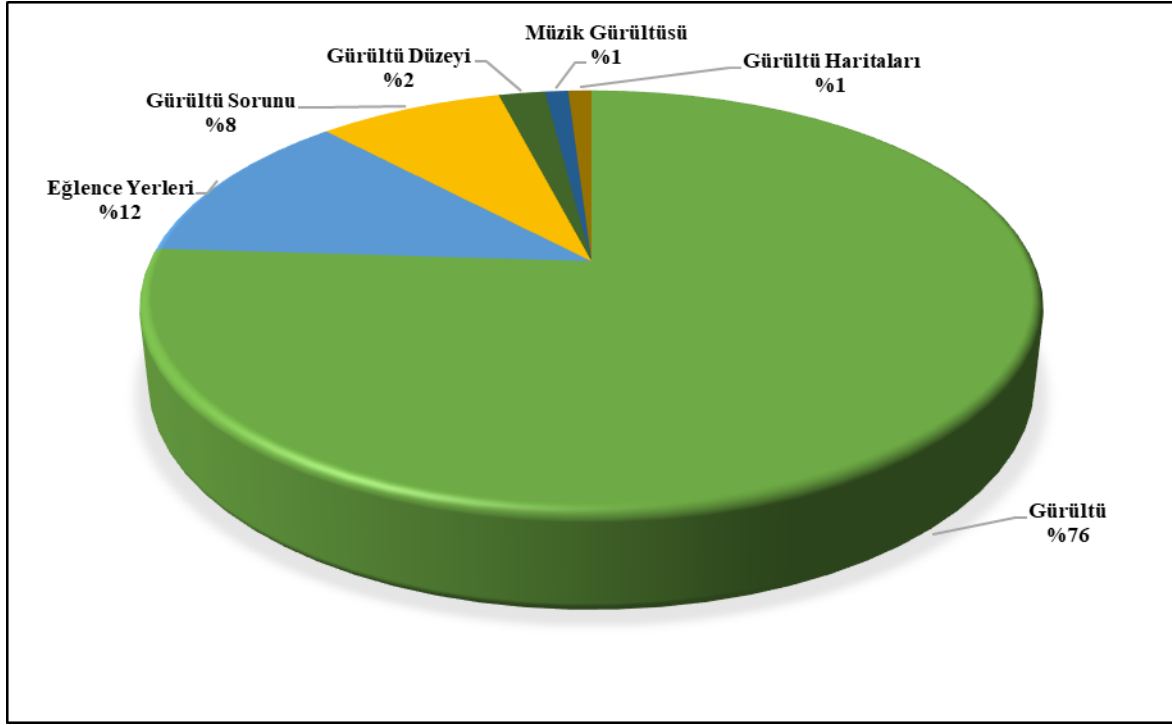
Eğlence yerleri kavramı tüm raporlarda toplamda 80 (%11.94) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 36 tekrar ile 3. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Gürültü sorunu kavramı ise tüm raporlarda 56 (%8.36) defa tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 24 tekrar ile 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Bu kavrama ilk üç rapor dışında diğer raporlarda yer verilmemiştir.

Gürültü düzeyi kavramı 10 raporda toplamda 12 (%1.79) defa tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 3 tekrar ile 9. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. İlk üç raporda ise bu kavrama hiç yer verilmemiştir. Müzik gürültüsü kavramına ise tüm raporlarda toplamda 10 (%1.49) kez yer verilmiştir. Bu kavramın en fazla 2'ser tekrar ile 4. 5. 6. ve 7. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer aldığı tespit edilmiştir. Bu kavrama ilk üç ve sonuncu raporda yer verilmemiştir.

Gürültü haritaları kavramı tüm raporlarda toplamda 5 (%0.75) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla ayrı ayrı 2'ser tekrar ile 1. ve 2. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporlarında yer almaktadır. İlk üç rapor dışında diğer raporlarda ise bu kavrama hiç yer verilmemiştir.

Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer alan gürültü kirliliği ile ilgili ana başlıkların kelime bulutunda (Şekil 12) en fazla öne çıkan gürültü ve eğlence yerleri kavramlarıdır.

Tüm Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında, gürültü kirliliği başlığı altındaki kavramlar toplamda 670 kez kullanılmıştır.

Şekil 11. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Gürültü Kirliliği ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri

Şekil 12. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Gürültü Kirliliği ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu

3.6. Erozyon

Tablo 9. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Erozyon ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi

Sözcük	Frekans	%	Derece	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları									
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Toprak Erozyonu	40	24,39	1	9	15	16	0	0	0	0	0	0	0
Yüzey Erozyonu	19	11,59	2	13	4	2	0	0	0	0	0	0	0
Kıyı Erozyonu	16	9,76	3	6	7	3	0	0	0	0	0	0	0
Rüzgâr Erozyonu	13	7,93	4	4	4	2	0	0	0	0	2	1	0
Erozyon Mücadele Çalışmaları	12	7,32	5	0	0	4	2	2	2	2	0	0	0
Oyuntu Erozyonu	11	6,71	6	5	4	2	0	0	0	0	0	0	0
Su Erozyonu	10	6,10	7	4	4	2	0	0	0	0	0	0	0
Kaçak Ağaç Kesimi	9	5,49	8	0	4	5	0	0	0	0	0	0	0
Çığ Erozyonu	8	4,88	9	3	3	2	0	0	0	0	0	0	0
Çizgi Erozyonu	8	4,88	9	1	4	3	0	0	0	0	0	0	0
Teraslama	6	3,66	11	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Toprak Kullanım Teknikleri	6	3,66	11	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Yanlış Arazi Kullanımı	6	3,66	11	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Akarsu Yataklarının Islahı	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mera Islahı	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	164	100		51	55	47	2	2	2	2	2	1	0

Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları incelendiğinde, erozyon başlığı altında en fazla tekrar eden kavramının 40 (%24.39) tekrar ile (Şekil 13) toprak erozyonu olduğu tespit edilmiştir. Toprak erozyonu kavramı en fazla 16 tekrar ile (Tablo 9) 3. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer

almaktadır. İlk üç rapor dışında diğer raporlarda bu kavrama yer verilmemiştir. Yüzey erozyonu kavramı raporlarda incelendiğinde 19 (%11.59) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 13 tekrar ile 2008 yılında hazırlanan 1. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Ayrıca bu kavrama ilk üç rapor dışında yer verilmediği tespit edilmiştir.

Kıyı erozyonu kavramı tüm raporlarda toplamda 16 (%9.76) defa tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 7 tekrar ile 2. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Bu kavram ilk üç rapor dışında diğer raporlarda yer almamaktadır. Rüzgâr erozyonu kavramı ise tüm raporlarda toplamda 13 (%7.93) kez tekrar etmiştir. Bu kavrama 4. 5. 6. 7. ve 10. raporlarda yer verilmemiştir.

Erozyon mücadele çalışmaları kavramı Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında 12 (%7.32) kez tekrar etmiştir. Bu kavramın en fazla 4 kez ile 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu kavrama ilk iki rapor ile son üç raporda yer verilmemiştir. Oyuntu erozyonu kavramı 10 raporda toplamda 11 (%6.71) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 5 tekrar ile 1. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. İlk üç rapor dışında diğer raporlarda bu kavrama yer verilmediği tespit edilmiştir.

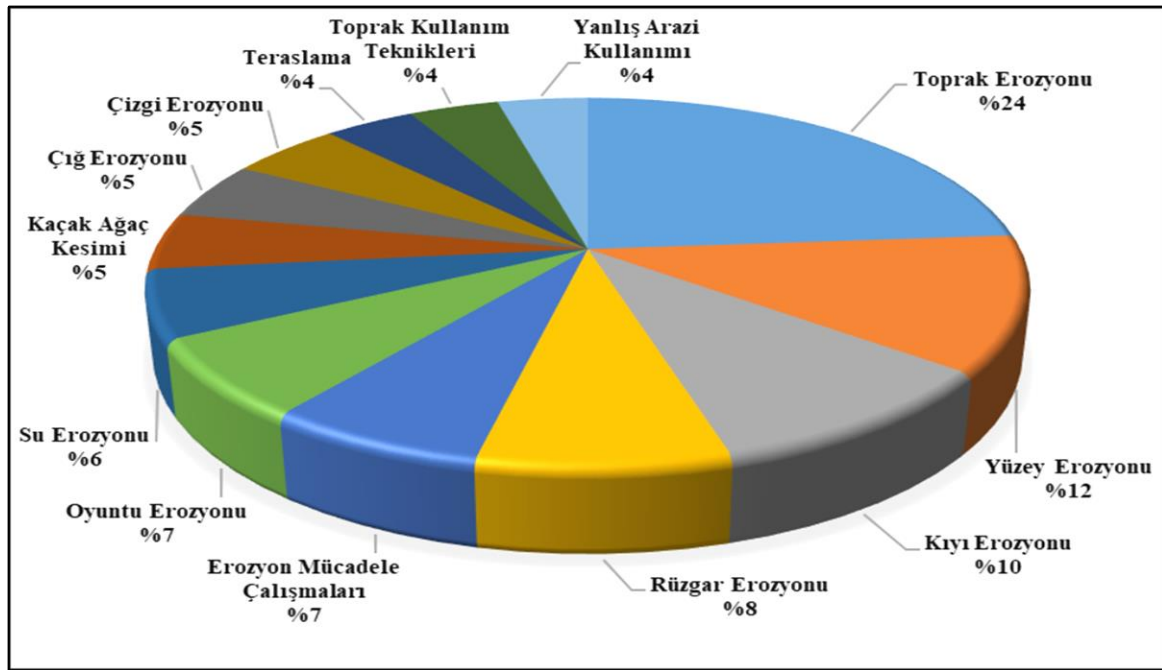
Su erozyonu kavramına ise tüm raporlarda toplamda 10 (%6.10) defa yer verilmiştir. Bu kavram en fazla 4'er tekrar ile ayrı ayrı 1. ve 2. raporlarda yer almaktadır. Bu kavramın ilk üç rapor dışında diğer raporlarda yer almadığı tespit edilmiştir. Kaçak ağaç kesimi kavramı ise tüm raporlarda 9 (%5.49) kez tekrar etmiştir. Bu kavramın en fazla 5 kez ile 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu kavrama 2. ve 3. rapor dışında diğer raporlarda yer verilmemiştir.

Çığ ve çizgi erozyonu kavramları 10 raporda toplam 8 (%4.88) defa tekrar etmiştir. Çığ erozyonu kavramı en fazla 1 ve 2. raporda 3'er kez, çizgi erozyonu kavramı ise en fazla 2. raporda 4 kez tekrar etmiştir. Bu iki kavramın ilk üç rapor dışında diğer raporlarda yer almadığı tespit edilmiştir.

Teraslama, toprak kullanım teknikleri ve yanlış arazi kullanımı kavramları ise 10 raporda toplamda 6 (%3.66) kez tekrar etmiştir. Bu kavramlar en fazla 2'şer kez tekrar ile 1. 2. ve 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporlarında yer almaktadır. İlk üç rapor dışında ise bu kavramlara yer verilmediği tespit edilmiştir.

Akarsu yataklarının ıslahı ve mera ıslahı kavramlarının ise hiçbir raporda yer almadığı tespit edilmiştir. Raporlarda yer alan erozyon ile ilgili kavramların kelime bulutunda (Şekil 14) en fazla toprak erozyonu ve yüzey erozyonu kavramları öne çıkmaktadır.

Tüm Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında, erozyon başlığı altındaki seçilen kavramlar toplamda 164 kez kullanılmıştır.

Şekil 13. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Erozyon ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri

Şekil 14. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Erozyon ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu

3.7. Orman Tahribatı

Tablo 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Orman Tahribatı ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi

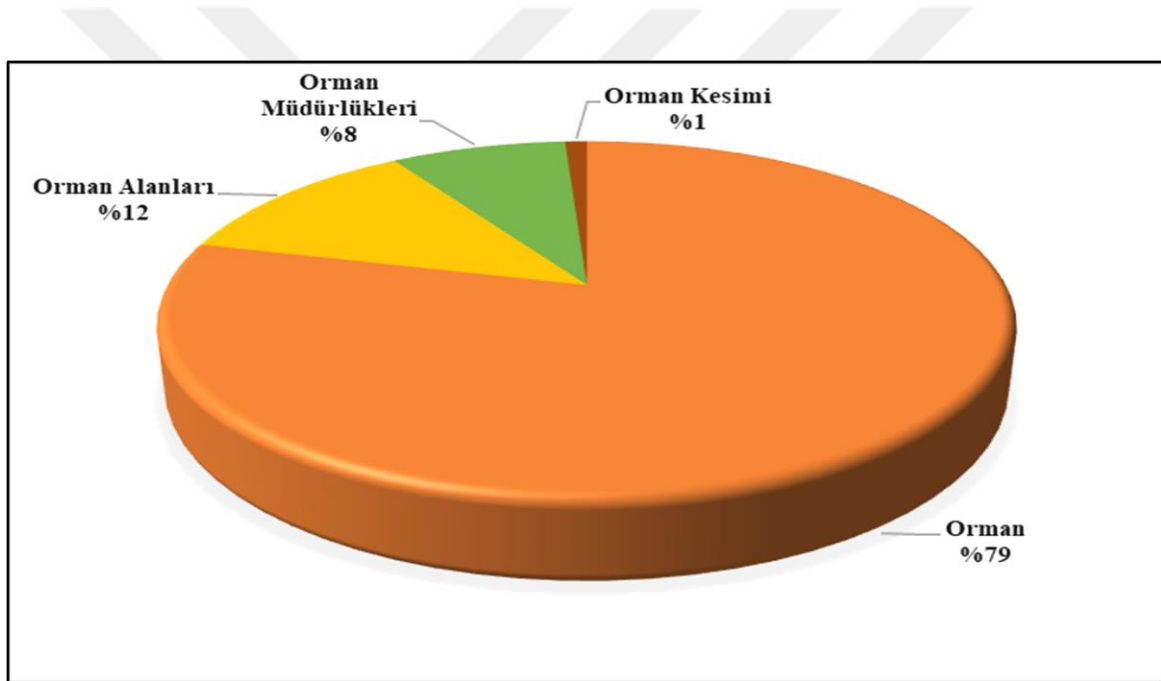
Sözcük	Frekans	%	Derece	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları									
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Orman	234	79,32	1	61	60	45	7	7	7	9	12	18	8
Orman Alanları	35	11,86	2	8	9	6	1	1	1	1	2	5	1
Orman Müdürlükleri	24	8,14	3	17	7	0	0	0	0	0	0	0	0
Orman Kesimi	2	0,68	4	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Orman Tahribi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Orman Yangını	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	295	100		88	76	51	8	8	8	10	14	23	9

Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları incelendiğinde, orman tahribatı başlığı altında en fazla tekrar eden kelimenin 234 (%79.32) defa tekrar ile (Şekil 15) orman kelimesi olduğu tespit edilmiştir. Orman sözcüğü en fazla 61 tekrar ile (Tablo 10) 1. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır. Orman alanları kavramı ise tüm raporlarda toplamda 35 (%11.86) kez tekrar etmiştir. Bu kavram en fazla 9 tekrar ile 2. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır.

Orman müdürlükleri kavramı incelendiğinde raporlarda toplamda 24 (%8.14) kez tekrar etmiştir. Bu kavrama en fazla 17 defa tekrar ile 1. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer verilmiştir. İlk iki rapor dışında diğer raporlarda bu kavrama hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. Orman kesimi kavramı ise 2 tekrar ile sadece 1. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır.

Orman tahribi ve orman yangını kavramlarının ise hiçbir raporda yer almadığı tespit edilmiştir. Raporlarda yer alan orman tahribatı ile ilgili kavramların kelime bulutunda (Şekil 16) en fazla orman ve orman alanları kavramları öne çıkmıştır.

Tüm raporlarda, orman tahribatı başlığı altındaki kavramlar toplamda 295 kez kullanılmıştır.

Şekil 15. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Orman Tahribatı ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri

Şekil 16. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Orman Tahribatı ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu

3.8. Plansız Kentleşme

Tablo 11. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Plansız Kentleşme ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi

Sözcük	Frekans	%	Derece	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları									
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Kent	579	97,31	1	68	115	120	32	33	43	42	41	46	39
Çarpık Kentleşme	14	2,35	3	2	2	4	1	1	2	1	1	0	0
Kentsel Dönüşüm	1	0,17	4	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Şehirleşme	1	0,17	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	595	100		71	117	124	33	34	45	43	42	47	39

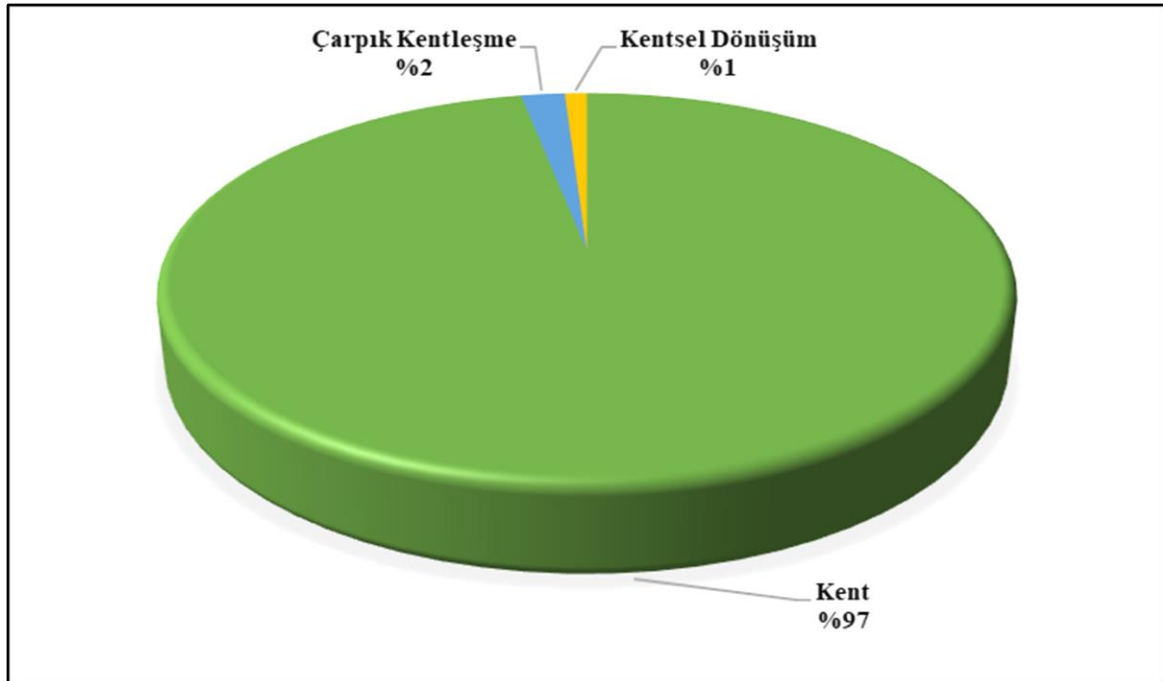
Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları incelendiğinde, plansız kentleşme başlığı altında en fazla tekrar eden kavramın 579 (%97.31) tekrar ile (Şekil 17) kent kelimesinin olduğu tespit edilmiştir. Kent sözcüğü en fazla 120 tekrar ile (Tablo 11) 3. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda yer almaktadır.

Çarpık kentleşme kavramı 10 raporda toplamda 14 (%2.35) tekrar etmiştir. Bu kelime en fazla 3. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'nda 4 tekrar ile yer

almaktadır. Son iki raporda ise bu kavrama yer verilmemiştir. Kentsel dönüşüm kavramı 9. raporda, şehirleşme kelimesi ise 1. raporda 1'er kez yer almaktadır.

Raporlarda yer alan plansız kentleşme ile ilgili kavramların kelime bulutunda (Şekil 18) en fazla kent kavramı öne çıkmıştır.

Tüm Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında, plansız kentleşme başlığı altındaki kavramlar toplamda 595 kez kullanılmıştır.

Şekil 17. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Plansız Kentleşme ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri

Şekil 18. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Plansız Kentleşme ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu

3.9. Görüntü Kirliliği

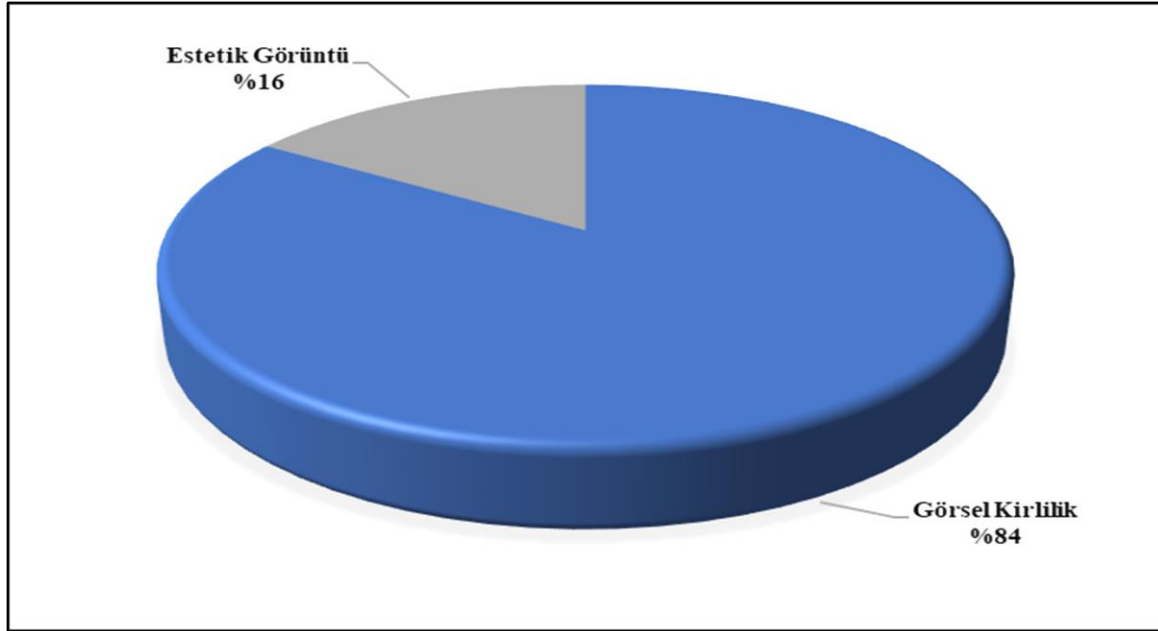
Tablo 12. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Görüntü Kirliliği ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi

Sözcük	Frekans	%	Derece	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları									
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Görsel Kirlilik	31	83,78	1	6	4	4	3	3	3	3	2	1	2
Estetik Görüntü	6	16,22	2	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	37	100		8	6	6	3	3	3	3	2	1	2

Tüm raporlar incelendiğinde, görüntü kirliliği başlığı altında en fazla tekrar eden kavramın 31 (%83.78) tekrar ile (Şekil 19) görsel kirliliğin olduğu tespit edilmiştir. Görsel kirlilik kavramı en fazla 6 tekrar ile (Tablo 12) 1. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu’nda yer almaktadır. Estetik görüntü kavramı ise tüm raporlarda toplamda 6 (%16.22) kez tekrar etmiştir. Bu kavrama ayrı ayrı 2’şer tekrar ile sadece ilk üç raporda yer verilmiştir.

Raporlarda yer alan görüntü kirliliği ile ilgili kavramların kelime bulutunda (Şekil 20) görsel kirlilik ve estetik görüntü kavramları yer almaktadır.

Tüm Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında, görüntü kirliliği başlığı altındaki kavramlar toplamda 37 kez kullanılmıştır.

Şekil 19. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Görüntü Kirliliği ile İlgili Kavramların Yüzdelik Dilimleri

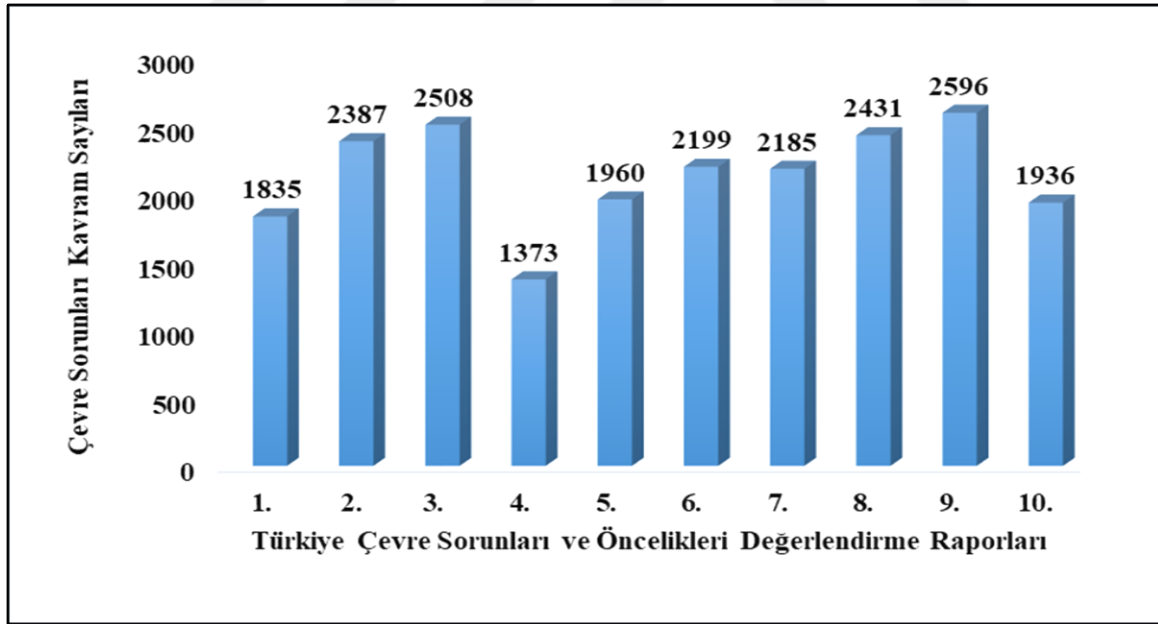

Şekil 20. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Görüntü Kirliliği ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu

Tablo 13. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Geçen Çevre Sorunları İle İlgili Toplam Kavram Sayısı

Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları	Çevre Sorunları Kavramlarının Sayıları
1.	1835
2.	2387
3.	2508
4.	1373
5.	1960
6.	2199
7.	2185
8.	2431
9.	2596
10.	1936

Çevre sorunları başlığı altında yer verilen kavramlara en fazla 2596 defa tekrar (Tablo 13) ile 2020 yılında hazırlanan 9. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu’nda yer verilmiştir. Toplamda çevre sorunları kavramlarına sayısal olarak en az yer verilen rapor ise 2014 yılında hazırlanan 4. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu’dur. Bu raporda incelediğimiz kavramlar toplamda 1373 defa (Şekil 21) geçmektedir.

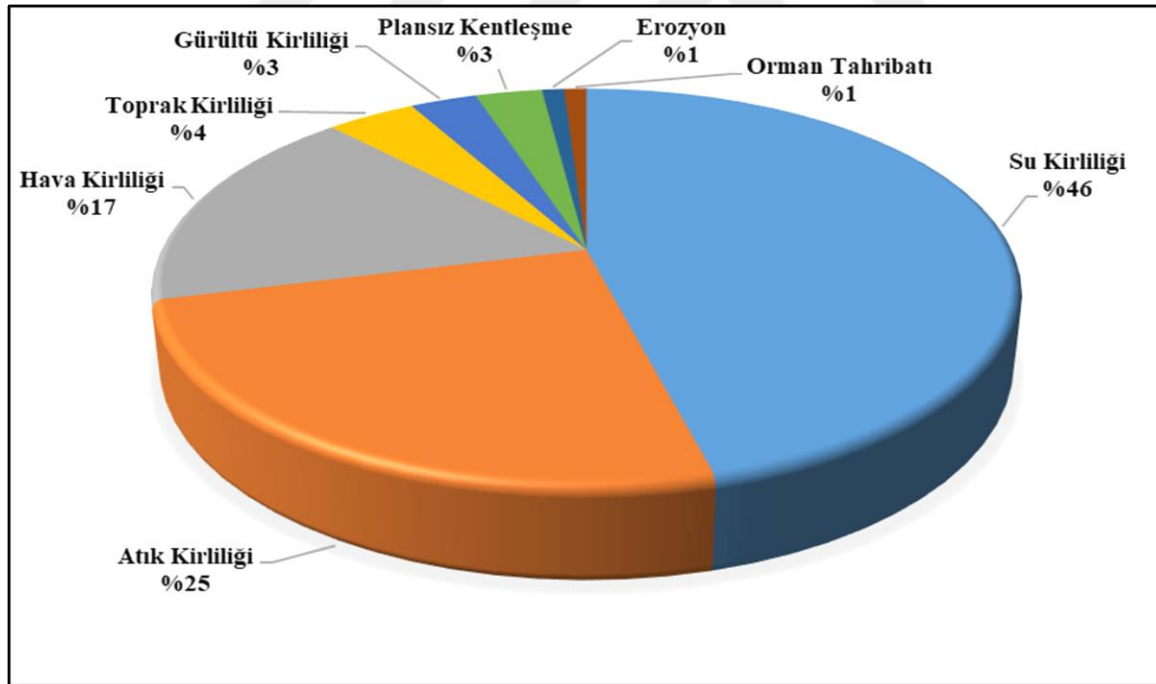

Şekil 21. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Geçen Çevre Sorunları İle İlgili Toplam Kavram Sayısı

Çevre sorunları ile ilgili ana başlıklara ait alt kavramlar incelendiğinde en fazla alt kavrama 9808 (%45.81) frekansı ile su kirliliği (Şekil 22) başlığı altında, en az alt kavrama ise 37 (%0.17) frekansı (Tablo 14) ile görüntü kirliliği başlığı altında yer verilmiştir.

Tablo 14. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Geçen Çevre Sorunları İle İlgili Ana Başlıklara Ait Alt Kavramların Sayısı

Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Geçen Ana Başlıklar	Ana Başlıklara Ait Alt Kavramlar	
	Frekans	Yüzde
Su Kirliliği	9808	%45.81
Atık Kirliliği	5292	%24.71
Hava Kirliliği	3583	%16.73
Toprak Kirliliği	966	%4.51
Gürültü Kirliliği	670	%3.12
Plansız Kentleşme	595	%2.77
Orman Tahribatı	295	%1.37
Erozyon	164	%0.76
Görüntü Kirliliği	37	%0.17

Şekil 22. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Geçen Çevre Sorunları İle İlgili Ana Başlıklara Ait Alt Kavramların Yüzdesel Dilimleri

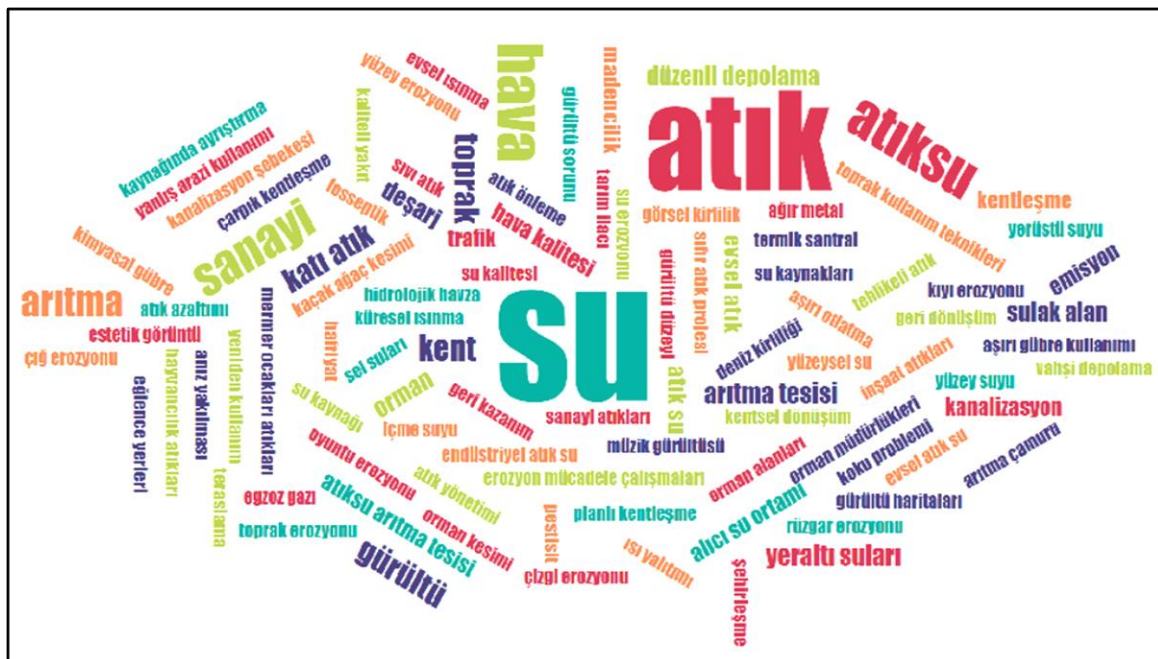
Tablo 15. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi

Sözcük	Frekans	%	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları									
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Su	5338	24.93	189	476	643	392	532	529	532	726	706	613
Atık	3866	18.06	313	441	397	225	341	393	386	459	512	399
Hava	1524	7.12	85	91	87	144	178	223	229	237	157	93
Atıksu	1332	6.22	73	111	112	56	123	144	141	186	204	182
Sanayi	1197	5.59	110	110	120	63	96	107	113	144	180	154
Arıtma	732	3.42	133	83	53	29	61	97	97	88	74	17
Kent	579	2.70	68	115	120	32	33	43	42	41	46	39
Toprak	571	2.67	100	70	104	40	44	47	44	42	41	39
Gürültü	507	2.37	89	78	69	37	43	46	45	35	36	29
Katı Atık	472	2.20	64	81	82	27	39	38	35	23	75	8
Arıtma Tesisi	342	1.60	71	50	42	10	24	45	41	31	24	4
Yeraltı Suları	307	1.43	4	11	43	36	45	41	42	40	31	14
Evsel Atık	301	1.41	7	5	27	29	35	36	35	25	60	42
Deşarj	298	1.39	20	25	19	5	16	24	25	25	66	73
Orman	234	1.09	61	60	45	7	7	7	9	12	18	8
Düzenli Depolama	220	1.03	18	36	52	9	21	25	19	8	24	8
Sulak Alan	217	1.01	30	96	73	3	3	3	3	2	2	2
Atık Su	204	0.95	13	73	1	4	22	25	25	18	21	2
Hava Kalitesi	188	0.88	2	3	0	28	39	38	39	36	2	1
Emisyon	183	0.85	43	42	17	4	7	12	15	16	22	5
Kentleşme	175	0.82	34	36	23	12	13	14	13	9	10	11
Kanalizasyon	172	0.80	17	27	6	7	22	25	22	21	20	5
Madencilik	166	0.78	1	0	34	11	11	11	12	22	30	34
Atıksu Arıtma Tesisi	156	0.73	25	8	26	5	12	26	24	18	12	0
Alıcı Su Ortamı	130	0.61	2	27	26	16	15	15	15	14	0	0
Trafik	103	0.48	15	15	7	7	10	8	10	11	13	7
Sanayi Atıkları	89	0.42	7	9	12	8	5	5	6	0	37	0
Eğlence Yerleri	80	0.37	4	7	36	5	6	6	6	3	4	3
Evsel Isınma	73	0.34	1	1	5	4	9	12	13	12	10	6
Sel Suları	73	0.34	0	0	0	1	5	4	4	4	20	35
Su Kalitesi	71	0.33	0	0	21	5	7	8	9	8	6	7
Geri Dönüşüm	70	0.33	2	0	5	15	11	10	9	9	6	3
Hafriyat	69	0.32	6	7	4	5	6	10	9	11	5	6
Su Kaynağı	68	0.32	8	7	9	7	7	7	7	3	4	9
Kanalizasyon Şebekesi	63	0.29	5	6	4	5	10	7	8	8	5	5
Yüzey Suyu	63	0.29	0	0	7	8	15	16	17	0	0	0
Yerüstü Suyu	60	0.28	0	0	0	0	0	0	0	19	18	23
Gürültü Sorunu	56	0.26	14	18	24	0	0	0	0	0	0	0
Sıvı Atık	55	0.26	18	26	6	1	1	1	1	1	0	0
Koku Problemi	50	0.23	20	7	11	2	2	2	2	2	1	1
Su Kaynakları	50	0.23	10	8	3	2	5	9	5	3	4	1
Termik Santral	48	0.22	0	0	1	8	8	9	8	4	8	2
Kaliteli Yakıt	47	0.22	7	7	6	2	4	4	4	4	8	1
Geri Kazanım	44	0.21	1	1	2	4	3	7	8	8	5	5
Tehlikeli Atık	44	0.21	2	0	6	9	6	5	5	5	2	4
Toprak Erozyonu	40	0.19	9	15	16	0	0	0	0	0	0	0
Yüzeysel Su	40	0.19	0	0	0	10	15	6	4	2	3	0
Hayvancılık Atıkları	37	0.17	0	0	0	4	4	5	5	5	7	7
Fosseptik	36	0.17	1	5	9	1	3	4	5	5	3	0
Orman Alanları	35	0.16	8	9	6	1	1	1	1	2	5	1
Egzoz Gazı	34	0.16	3	2	1	2	4	4	5	4	4	5
Görsel Kirlilik	31	0.14	6	4	4	3	3	3	3	2	1	2
Yeniden Kullanım	31	0.14	0	0	2	5	5	5	5	2	5	2
Atık Yönetimi	28	0.13	6	9	6	0	0	1	2	1	2	1
Orman Müdürlükleri	24	0.11	17	7	0	0	0	0	0	0	0	0

Tablo 15. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları ile İlgili Kavramların Sayısal Analizi

Sözcük	Frekans	%	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları									
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Vahşi Depolama	22	0.10	6	4	2	0	1	1	1	1	6	0
Aşırı Gübre Kullanımı	20	0.09	0	0	7	2	2	2	2	0	2	3
Tarım İlacı	20	0.09	0	0	10	2	2	2	2	0	2	0
Yüzey Erozyonu	19	0.09	13	4	2	0	0	0	0	0	0	0
Evsel Atık Su	18	0.08	0	0	1	4	4	2	2	1	3	1
İçme Suyu	16	0.07	1	1	7	1	1	1	1	1	2	0
Kıyı Erozyonu	16	0.07	6	7	3	0	0	0	0	0	0	0
Pestisit	16	0.07	11	0	0	0	1	1	1	1	1	0
Çarpık Kentleşme	14	0.07	2	2	4	1	1	2	1	1	0	0
Kimyasal Gübre	14	0.07	1	1	3	2	1	2	1	1	1	1
Rüzgâr Erozyonu	13	0.06	4	4	2	0	0	0	0	2	1	0
Erozyon Mücadele Çalışmaları	12	0.06	0	0	4	2	2	2	2	0	0	0
Gürültü Düzeyi	12	0.06	0	0	0	1	2	2	1	2	3	1
Oyuntu Erozyonu	11	0.05	5	4	2	0	0	0	0	0	0	0
Arıtma Çamuru	10	0.05	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hidrolojik Havza	10	0.05	0	0	0	0	2	2	2	1	2	1
Isı Yalıtımı	10	0.05	0	0	0	1	1	1	1	1	4	1
Müzik Gürültüsü	10	0.05	0	0	0	2	2	2	2	1	1	0
Su Erozyonu	10	0.05	4	4	2	0	0	0	0	0	0	0
Kaçak Ağaç Kesimi	9	0.04	0	4	5	0	0	0	0	0	0	0
Çığ Erozyonu	8	0.04	3	3	2	0	0	0	0	0	0	0
Çizgi Erozyonu	8	0.04	1	4	3	0	0	0	0	0	0	0
Anız Yakılması	7	0.03	2	3	2	0	0	0	0	0	0	0
Aşırı Otlatma	7	0.03	2	2	3	0	0	0	0	0	0	0
Deniz Kirliliği	7	0.03	3	4	0	0	0	0	0	0	0	0
Ağır Metal	6	0.03	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Estetik Görüntü	6	0.03	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Teraslama	6	0.03	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Toprak Kullanım Teknikleri	6	0.03	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Yanlış Arazi Kullanımı	6	0.03	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Endüstriyel Atık Su	5	0.02	0	0	0	0	1	3	1	0	0	0
Gürültü Haritaları	5	0.02	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0
Mermer Ocakları Atıkları	5	0.02	0	0	0	0	0	1	1	0	1	2
Atık Önleme	4	0.02	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
Kaynağında Ayırıştırma	4	0.02	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
Atık Azaltımı	3	0.01	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Planlı Kentleşme	3	0.01	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Sıfır Atık Projesi	3	0.01	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Orman Kesimi	2	0.01	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İnşaat Atıkları	1	0.00	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Kentsel Dönüşüm	1	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Küresel Isınma	1	0.00	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Şehirleşme	1	0.00	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Akarsu Yataklarının Islahı	0	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mera Islahı	0	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Orman Tahribi	0	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Orman Yangını	0	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sera Etkisi	0	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sera Gazı	0	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Yüzme Suyu Suları	0	0.00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	21410	100	1835	2387	2508	1373	1960	2199	2185	2431	2596	1936

Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları incelendiğinde, 10 ana başlık altında belirlenen 105 kavramın 98 tanesinin bu raporlarda yer aldığı görülmektedir. Çalıştığımız 7 kavramın ise bu raporların hiçbirinde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca raporlarda kullanılan bu 98 kavramın 21410 kez geçtiği (Tablo 15) görülmektedir.

Şekil 23. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları ile İlgili Kavramların Kelime Bulutu

SONUÇ

Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarının hazırlandığı yıllar dikkate alındığında en fazla Mehmet Özhasseki ve Murat Kurum'un başkanlığı döneminde hazırlandığı tespit edilmiştir. 5. 6. ve 7. raporlar Mehmet Özhasseki döneminde, 8. 9. ve 10. raporlar ise Murat Kurum döneminde hazırlanmıştır. En az rapor ise 2012 yılında Erdoğan Bayraktar'ın ve 2014 yılında İdris Güllüce'nin başkanlığı döneminde hazırlanmıştır.

Raporlarda yer alan çevre sorunları ile ilgili 9 ana başlık sayısal olarak analiz edildiğinde, en çok tekrar eden kavramların 936 (%29.31) tekrar ile su kirliliği ve 890 (%27.87) tekrar ile hava kirliliği olduğu görülmektedir.

Çevre sorunları kavramları üzerine 2023 yılında Sivri'nin Kalkınma Planları üzerine yaptığı çalışmaya göre, ikinci sırada en fazla yer alan hava kirliliği kavramıdır. 11 kalkınma planının 6'sında yer alarak en çok yer verilen ana başlıklardan biri durumunda bulunması, kalkınma planlarının hava kirliliği konusunu önemli bir sorun olarak ele aldığını göstermektedir (Sivri, 2023, s. 63). Bu kapsamda çalışmamızdan elde edilen sonuçlar ile kalkınma planlarındaki sonuçlar uyumludur.

Çalışmada belirlenen en fazla alt kavrama 9808 (%45.81) frekansı ile su kirliliği başlığı altında yer verilmiştir. Temiz ve sağlıklı suya ulaşmada önemli olan arıtma, arıtma tesisi ve atıksu arıtma tesisi (Delikanlı, 2025, s. 2) kavramları 6. rapordan itibaren azalış göstermektedir. İleriki raporlarda bu kavramlara daha fazla yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Sanayi ve evsel faaliyetler sonucu ortaya çıkan atık suların kontrolsüz bir şekilde doğaya bırakılması, canlıların yaşamı için büyük tehdit oluşturmaktadır (Sökmen ve Çankaya, 2024, s. 1384). Su kirliliği alt başlığı altında ayrı ve bitişik yazımı incelenen bu kavram raporlarda su kavramından sonra toplamda 1536 defa ile 2. sırada yer almaktadır.

Türkiye'de sel felaketleri, depremden sonra ilk sırada gelen önemli çevresel sorunlar arasında yer alır. 2020 yılında Giresun ili Dereli ilçesi, 2021 yılında Bartın ili Ulus İlçesi, Kastamonu ili Azdavay, İnebolu, Bozkurt, Küre ve Pınarbaşı ilçeleri ve Sinop ili Ayancık ilçelerinde şiddetli yağışların etkisiyle can ve mal kaybına neden olan büyük sel felaketleri meydana gelmiştir (Özdemir ve Yolcu, 2024, s. 315). İlk üç raporda hiç yer verilmeyen bu

kavrama en fazla 35 tekrar ile 2023 yılında yayınlanan 10. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda yer verilmesi, yaşanan bu güncel afet olayları ile uyumludur.

Evsel ve endüstriyel atıklar, hava kirliliği, petrol sızıntıları, bazı ülkelerin zehirli atıklarını denizlere boşaltması ve son yıllarda artan deniz yolu taşımacılığı gibi birçok faktör deniz kirliliğine sebep olmaktadır (Yaman vd., 2023, s. 455). Deniz kirliliği kavramı ilk 2 raporda yer almasına rağmen son 8 raporda yer almamıştır. Üç tarafı denizlerle çevrili ve bir iç denizi olan Türkiye'nin önemli sorunlarından biri olan deniz kirliliğine son 8 raporda yer verilmemesi büyük bir eksikliklerdir.

Maden arama, çıkarma ve işletme etkinlikleri sonucu toprağın kalitesinin bozulması, toprağın aşınması, zehirli katı atıklardan kaynaklanan kirlenmeler, havanın ve suyun kirlenmesi gibi olumsuz etkiler meydana gelmektedir (Keleş, 2015, s. 54). Bu kapsamda, madencilik, araştırmada toprak kirliliği başlığı altında en fazla yer verilen ikinci kavram olarak öne çıkmaktadır.

Kentsel yapılaşma sonucunda ortaya çıkan inşaat atıklarındaki işlenebilir bileşenlerin demir çelik ve çimento sektörlerinde ham madde olarak değerlendirilmesi, bu atıkların hem çevreye verdiği tahribatın önlenmesinde hem de ekonomiye sağladığı katkı açısından önemli bir kazanımdır (Temelli, 2023, s. 230). Raporlarda da toprak kirlenmesine daha az sebebiyet veren inşaat atıkları kavramına sadece 3. raporda 1 kez yer verilmesi doğru bir yaklaşımdır.

Toprak kirliliği alt başlığı altında incelenen bir diğer kavram olan aşırı otlatma kavramının ilk 3 rapor dışında diğer raporlarda yer almadığı görülmüştür. Bu durumun sebebi olarak Türkiye'de son yıllarda hayvancılık sektöründe kapalı besiciliğe geçilmesi olduğu düşünülmektedir. Sivri'nin (2023) Kalkınma planlarına yönelik yaptığı çalışmada da bu kavrama son 6 kalkınma planında rastlanılmamıştır. (Sivri, 2023, s. 66). Bu kavram başlığı altında kalkınma planları ve çevre değerlendirme raporları uyumludur.

Hava kirliliğinin temelinde, sanayileşme, plansız kentleşme, sanayiden ve egzoz gazlarından kaynaklanan emisyonlar ve yakıt tüketiminin artması gibi faktörler bulunmaktadır (Garipapaoğlu, 2020, s. 17). Çalışmada da hava kirliliği alt başlığı altında incelenen kavramlara bakıldığında bu kavramların hava kelimesinden sonra en çok tekrar eden kavramlar olduğu görülmüştür.

Hava kirliliği alt başlığı altında incelenen bir diğer kavram olan küresel ısınma kavramı sadece 2. raporda 1 kez yer almıştır. Türkiye'nin iklim özellikleri ve coğrafi konumu

sebebiyle kuraklık, erozyon ve su kıtlığı gibi sorunlar ile karşı karşıya olması sebebiyle (Yıldız ve Özcan, 2024, s. 60) bu kavramın raporlarda 1 kez yer alması büyük bir eksikliklerdir.

Son yıllarda iklim değişikliğine neden olan ve azaltılması gereken sera etkisi ve sera gazı kavramları (Demir, 2022, s. 163) raporların hiçbirinde yer almamaktadır. Uluslararası girişimlerin günümüzde giderek önem kazandığı bu kavramlara raporlarda yer verilmemesi büyük bir eksiklik olarak görülmektedir.

Atık kirliliği başlığı altında incelenen ve sadece son 3 raporda yer alan bir kavram olan sıfır atık projesi son yıllarda öne çıkan bir kavramdır. Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı sıfır atık projesini 2017 yılında başlattığı için (Gül ve Yaman, 2021, s. 1276) bu kavramın sadece son üç raporda yer alması normal bir durumdur.

Sıfır Atık Projesi'nin amacı, öncelikle atığın önlenmesini sağlamak, bu mümkün değilse geri dönüşüm, yeniden kullanım ve geri kazanımı yoluyla atığı değerlendirerek atık miktarını azaltmaktır (Mısır ve Arıkan, 2022, s. 73). Bu kapsamda, atık oluşumunu en aza indirmek için, çalışmada atık kirliliği alt başlığı altında incelenen geri dönüşüm, yeniden kullanım, geri kazanım, atık azaltımı, atık önleme ve atık yönetimi gibi kavramlara, ilerideki Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında daha fazla yer verilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Atıkların kaynağında ayrıştırılması, atıkların oluştuğu noktada türlerine göre sınıflandırılması, uygun taşıma sistemlerine yönlendirilmesi, depolanması için ayrı alanların oluşturulması ve geri dönüşüm ya da bertaraf süreçlerine uygun şekilde işlenmesi sürecidir (Aksay ve Güğçerçin, 2022, s. 1486). Atık kirliliği alt başlığı altında incelenen bu kavrama son iki raporda yer verilmiştir. Sıfır atık projesi kapsamında önemli olan bu kavrama sonraki raporlarda da daha fazla yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Günlük yaşamı olumsuz etkileyen ve rahatsız edici sesler olarak tanımlanan gürültü kirliliği, canlıların yaşam kalitesini düşürür, insanların çalışma verimini azaltır ve hatta işitme kaybına yol açabilir (Gül, 2024, s. 789). Gürültü kirliliği başlığı altında yer alan gürültü kavramı sayısı 6. rapordan sonra azalmaya başlamıştır. Gürültü sorunu kavramına ise ilk üç rapor dışında diğer raporlarda yer verilmemiştir. Canlı sağlığı üzerinde ciddi olumsuz etkileri bulunan gürültü kirliliğinin, kentleşme oranının %93,4 olduğu Türkiye'de yayımlanan raporlarda daha az yer alması, bu önemli çevre sorununun yeterince ele alınmadığını göstermektedir.

Türkiye coğrafi konumu, iklimi ve topografya yapısı nedeniyle erozyon riski yüksek bir ülkedir. Kurak ve yarı kurak bölgelerdeki düzensiz yağışlar ve engebeli arazi yapıları erozyon riskini daha da artırmaktadır (Bilgiç ve Er, 2025, s. 350). Erozyon ana başlığı altındaki kavramların sayısal analizi incelendiğinde, bu başlık altındaki kavramların çoğunlukla ilk 3 raporda yer aldığı, sonraki raporların hiçbirinde ise yer almadığı görülmüştür. Hükümetler arası Bilim-Politika Platformu'nun (IPBES) hazırladığı rapora göre, dünya genelinde erozyon riskinin en yüksek seviyede olduğu ülkelerden birisi Türkiye'dir (Özüpekçe, 2020, s. 53). Bundan dolayı ilerleyen yıllarda hazırlanacak çevre değerlendirme raporlarında bu kavrama daha fazla yer verilmesi gerekmektedir.

Son yıllarda Türkiye'de yaygın olarak görülen ve ormanların yok olmasına sebep olan yangınlar, yol açtıkları büyük tahribat nedeniyle önemli bir tehdit haline gelmiştir. Doğal afetler arasında yer alan (Çar ve Akyol, 2024, s. 177) orman tahribi ve orman yangını kavramına çevre değerlendirme raporlarında hiç yer verilmemiştir. İleriki raporlarda bu kavramlara yer verilmesi bu konunun daha iyi analiz edilmesine katkı sunacaktır.

Türkiye'de 2023 yılında %93 olan kentlerde yaşayanların oranı 2024 yılında %93.4'e yükselirken, kırsalda yaşayanların oranı %7'den %6.6'ya düşmüştür (TÜİK, 2024). Türkiye nüfusunun ve paralelinde kentleşme oranının da arttığı düşünüldüğünde, plansız kentleşme başlığı altında bulunan çarpık kentleşme kavramına son iki raporda değinilmemesi ayrıca kentsel dönüşüm kavramının 9. raporda, şehirleşme kavramının ise 1. raporda 1'er kez yer almaları raporlar açısından büyük bir eksikliklerdir. İleriki raporlarda bu kavramlara daha fazla yer verilmesi, gelecek nesillere daha planlı ve yaşanabilir kentlerin bırakılabilmesi açısından önemlidir.

Görüntü kirliliği altındaki kavramların sayısal analizi incelendiğinde, bu başlık altındaki kavramların toplamda 37 kez geçtiği görülmektedir. Tüm başlıklar içerisinde en az yer alan başlığın görüntü kirliliği olması Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarının görüntü kirliliğine daha az önem verdiğini göstermektedir.

Tüm Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında belirlenen 105 kavramın en çok 2596 sayısı ile 9. Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu'nda geçtiği tespit edilmiştir.

Raporlar analiz edildiğinde kavramların genel olarak düzensiz bir grafik oluşturduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca raporlarda radyoaktif kirlilik, ışık kirliliği ve besin kirliliği gibi konulara hiç yer verilmemesi önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Türkiye'de nükleer

santraller henüz faaliyete geçmediğinden dolayı radyoaktif kirlilik kavramının raporlarda görülmemesi araştırmanın sonuçları ile uyumludur. Önümüzdeki yıllarda raporlarda bu çevre sorunlarına yer verilerek yeni kavram araştırmaları yapılabilir.

Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer alan çevre sorunları konularının, ilerleyen yıllarda hazırlanacak olan akademik çalışmalarda karşılaştırmalı olarak ele alınması literatüre katkı sağlayacaktır.

Tüm raporlarda araştırmaya dahil edilen konuların yazım dili Türkçedir. İleriki yıllarda uluslararası alanda araştırma yapan bilim insanlarına katkı sağlamak için bu raporlar yabancı dil ile de yazılabilir.

Raporlarda yer alan çevre sorunları kavramlarına, sonraki yıllarda gerçekleştirilecek olan yasal düzenlemelerde de yer verilmesi, bu sorunların çözümüne katkı sağlayacaktır.

Kamu ve özel sektör tarafından hazırlanan raporlarda da çevre sorunlarına ilişkin kavramların karşılaştırılması ile akademik literatüre katkı sağlanacağı değerlendirilmektedir.

İleriki çalışmalarda diğer ülkelerin çevre sorunları raporları ile Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları karşılaştırılmalı olarak ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akar, N. (2023). Çevre sorunlarının küreselleşme bağlamında sosyolojik analizi. *Bozok Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 55-82.
- Akman, Y., Ketenoglu, O., Kurt, L., Düzenli, S., Güney, K., ve Kurt, F. (2012). *Çevre kirliliği*. Palme Yayıncılık.
- Aksay, B. ve Güğərçin, S. (2022). Sürdürülebilir girişimcilik: Adana'daki plastik geri dönüşüm işletmeleri üzerine nitel bir araştırma. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 57(2), 1473-1493.
- Aksay, C. S., Ketenoglu, O. ve Kurt, L. (2007). Işık kirliliği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 7(2), 231-236.
- Akyüz, E. (2015). Çevre sorunları ve insan hakları ilişkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (15), 427-436.
- Ansarı, B. K. (2013). Işık kirliliği (karanlık kirliliği) ve çevreye olan etkileri. *Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 28(1), 11-22.
- Aqra, S. W. M. ve İnan, S. E. (2023). *Yeşil pazarlamanın yeşil ürünlere yönelik tüketici davranışlarına etkisi*. Eğitim Yayınevi.
- Arat, G. ve Türkeş, M. (2002). *Uluslararası Sözleşmeler Ön Rapor*. Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli.
- Arıkan, K. (2023). Ortaöğretim biyoloji öğretim programında orman kavramı. *Düzce Üniversitesi Ormancılık Dergisi*, 19(1), 269-282.
- Artan, S., Hayaloğlu, P. ve Seyhan, B. (2015). Türkiye'de çevre kirliliği, dışa açıklık ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Journal of Management and Economics Research*, 13(1), 308-325.
- Aslan, Z. (2019). Işık kirliliği: Öğretmenlerimizle Türkiye'de yaptığımız çalışmalar. *Anadolu Öğretmen Dergisi*, 3(2), 246-257.
- Atakan, Y. (2024). *Nükleer reaktörler'in radyasyon güvenliği nasıl artırılarak kaza riski sıfıra yaklaşır?*. Sarmal Kitabevi.
- Ay, S. (2024). *Eko-okulların pedagojik önemi açısından yönetici görüşleri* (Tez No. 880761) [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aydan, S. (2018). Sağlık hizmeti araştırmalarında kavram analizi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 21(3), 551-562.
- Aydın, M. ve Demirci, K. (2024). Farklı arazi kullanımlarının yüzeysel akış üzerindeki etkileri. *Menba Kastamonu Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Dergisi*, 10(2), 43-54.

- Aydın, N. ve Kaya, D. G. (2022). Çevre sorunları ve çözüm arayışları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 14(2), 197-215.
- Aydoğdu, İ. B. (2014). Yerel ve bölgesel düzeyde çevre kirliliği sorunları: Elazığ ili örneği. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 1(1).
- Baykal, H. ve Baykal, T. (2008). Küreselleşen dünyada çevre sorunları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 1-17.
- Bilgiç, S. ve Er, S. (2025). Malatya ilinde ICONA yöntemi ile CBS ve uzaktan algılama tabanlı erozyon risk analizi. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 14(1), 350-359.
- Bilici, S., Uyar, F., Beyhan, Y. ve Sağlam, F. (2008). Besin güvenliği. *T.C. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 727*, Ankara.
- Bozkurt, Y. (2018). *Çevre sorunları ve politikaları*. Ekin Yayınevi.
- Can, F. (2016). Çevre politikasının ekonomik araçları. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 59-73.
- Cansaran, D. (2019). Gürültü kirliliği düzeyini belirlemeye yönelik bir çalışma: Amasya örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74(1), 89-108.
- Ceylan, S. (2024). Geçmişten günümüze insan-çevre ilişkisi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, (52), 179-199.
- Çakır, H. (2023). Su kirliliğine su hakkı perspektifinden bir bakış: Burdur örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (47), 322-351.
- Çar, E. ve Akyol, A. (2024). Orman yangınları yönetimi ve organizasyonu için bir model önerisi. *Journal of Environmental and Natural Studies*, 6(3), 176-193.
- Çarkacı, A., Palta, Ç. ve Karadavut, U. (2013). Ulusal Çölleşme ve Erozyon Araştırma Merkezi. *Ulusal Kop Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*. 14-16 Kasım 2013. Konya, Türkiye.
- ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü Çevre Envanteri Dairesi Başkanlığı, (2004). Türkiye Çevre Atlası. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı. Erişim 15 Ekim 2024. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/turk-yecevre-atlas-0180514084340.pdf>
- Çekal, N ve Doğan, E. (2022). Sürdürülebilir gastronomide standart reçete ve coğrafi işaretlerin önemi. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 49-60.
- Çetegen, D. ve Batman, A. (2005). Işık kirliliği. *İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik-Elektronik Fakültesi Yayınları*, (9), 29-34.
- Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, (2008). Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu. T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Erişim 15 Ekim 2024. https://webdosya.csb.gov.tr/dosya/ced/cevre_sorun_2005_2006.pdf
- Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, (2010). Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu. T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Erişim 17 Ekim 2024. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editor.dosya/cevre_sorun_2007_2008.pdf
- Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, (2012). Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu. T.C. Çevre Şehircilik ve

- İklim Değişikliği Bakanlığı. Erişim 17 Ekim 2024. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editor dosya/cevre _sorun_2012. pdf
- Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, (2014). Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu. T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Erişim 18 Ekim 2024. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editor dosya/cevre _sorun_2014. pdf
- Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, (2016). Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu. T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Erişim 18 Ekim 2024. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editor dosya/cevre _sorun_2016. pdf
- Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, (2017). Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu. T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Erişim 20 Ekim 2024. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editor dosya/cevre _sorun_2017. pdf
- Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, (2018). Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu. T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Erişim 20 Ekim 2024. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/cevre _sorun_2018.20180702151156.pdf
- Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, (2019). Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu. T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Erişim 20 Ekim 2024. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/2017-cevre-sorunlari-ve-oncel-kler--20190628084520.pdf>
- Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, (2020). Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu. T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Erişim 21 Ekim 2024. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/tu-rk-yecevresorunlari veoncel-kler-_2020- 20210401124420.pdf
- Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, (2023). Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu. T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Erişim 22 Ekim 2024. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/turk-ye-cevre-sorunlari- ve-oncel-kler-_2022-20240318090416.pdf
- Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, (2024). Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu. T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Erişim 23 Ekim 2024. <https://ced.csb.gov.tr/turkiye-cevre-sorunlari-ve-oncelikleri-raporu-i-82679.pdf>
- Çolakkadioğlu, D. ve Yücel, M. (2018). Çukurova Üniversitesi yerleşkesinde görüntü kirliliğine neden olan etkenlerin belirlenmesi. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 239-246.
- Çukur, H. ve Aygören, T. (2018). Denizli'de hava kirliliği ve iklimik özellikler arasındaki ilişki. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(82), 594-611.
- Danacıoğlu Ş. ve Öngül, H. C. (2024). Türkiye’de yapay ışık kirliliği ile kuş gözlemleri arasındaki ilişkinin zamansal ve mekânsal analizi: Jeoistatistiksel bir yaklaşım. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, (52), 159-178.

- Delikanlı, N. E. (2025). Bartın ilinde içme/kullanma suları üzerine ön çalışma. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 11(1), 1-13.
- Demir, A. (2022). Paris Anlaşması ve 26. Taraflar Konferansı (COP 26)'nda Türkiye değerlendirmesi: Yükümlülükler ve sorumluluklar. *Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma*, 15(2), 162-170.
- Demirbilek, E.Z, Şahin, D. ve Aydınlioğlu, Ö. (2023). İklim kriziyle mücadelede bir iletişim aracı olarak sosyal sorumluluk kampanyaları: Türkiye örneği. Z. T. Gencer (Ed.) *İklim İletişimi*. Eğitim Yayınevi, 23-43.
- Devecioğlu, B., Tolunay, A. ve Özmiş, M. (2019). Ormansızlaşmanın önlenmesine yönelik görüşlerin belirlenmesi: Isparta ili örneği. *Turkish Journal of Forest Science*, 3(2), 115-128.
- Duran, A. (2025). İklim değişikliğiyle mücadelede Türkiye'nin enerji politikalarındaki dönüşümün ve yenilenebilir enerji stratejilerinin analizi. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 10(1), 132-167.
- Ekinci, Y. (2024). Sürdürülebilir çevre için geçmişe bakış: Türkiye'de çevresel kuznets eğrisinin dönemsel analizi. *Journal of Economics and Research*, 5(1), 81-97.
- Engin, İ. B. ve Yavuz, V. (2024). Tekirdağ için sis hadisesi ile hava kirliliği ilişkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 73-84.
- Erdinç, Z. ve Aydınbaş, G. (2023). Sürdürülebilir kalkınma için çevre kirliliği ile ilişkili unsurların tespiti: panel veri analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(3), 1050-1067.
- Erüz, C., Liman, Y., Çakır, B. ve Özşeker, B. (2010). *Doğu- Karadeniz kıyılarında katı atık kirliliği*. Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VIII. Ulusal Kongresi, Trabzon, Türkiye.
- Evcimen, A., Yıldız, Y. Ş. (2025). Sorgun ilçesi geri dönüştürülebilir atık envanterinin hazırlanması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 30(1), 145-155.
- Garipapaoglu, N. (2020). Çevre sorunlarına Türk coğrafyacıların yaklaşımları ve bu alanda yapılmış olan çalışmalar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 18(35), 5-45.
- Görmez, K. (2007). *Çevre sorunları*. Nobel Basımevi.
- Gül, M. ve Yaman K. (2021). Türkiye'de atık yönetimi ve sıfır atık projesinin değerlendirilmesi: Ankara örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(4), 1267-1296.
- Gül, Y. T. (2024). Çevrenin ceza hukukuyla korunması kapsamında "gürültü". *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(2), 781-829.
- Güler, Ç. ve Çobanoğlu, Z. (1994). *Besin kirliliği*. Aydoğdu Ofset.
- Güler, Ç. ve Çobanoğlu, Z. (1997). *Toprak kirliliği*. Barok Ofset.
- Gümüşgören, B. (2024). *Kentsel bir çevre sorunu olarak görsel kirlilik: Van ili örneği* (Tez No. 877127) [Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gündoğdu, Z., Keskindemirci, G., Aksakal, M., Aşkan, Ö. ve Gökçay, G. (2016). Fiziksel çevre kirliliğinin çocuk sağlığına etkileri. *Çocuk Dergisi*, 16(3-4), 60-66.

- Gündüz, T. (2004). *Çevre sorunları*. Gazi Büro Kitabevi.
- Güney, E. (2004). *Çevre sorunları*. Nobel Basımevi.
- Gürkan, S. (2019). Küresel çevre sorunları ve Türkiye’de çevre eğitiminin durumu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(43), 525-537.
- Güzel, Ş. ve Özer, P. (2022). Türkiye’de hava kirliliği ve sağlık harcamaları. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 186-202.
- Haksevenler, B. H. G., Kavak, F. F. ve Akpınar, A. (2020). Sıfır atık yönetimi Marmara Üniversitesi Anadoluhisarı kampüsü örneği. *Kent Akademisi. Kent Kültürü ve Yönetimi Dergisi*, 13(4), 722-735.
- He, Q. (1999). Knowledge discovery through co-word analysis. *Library Trends*, 48(1), 133-159.
- Heimerl, F., Lohmann, S., Lange, S. and Ertl, T. (2014). Word cloud explorer: Text analytics based on word clouds. In *2014 47th Hawaii international conference on system sciences*, 1833-1842.
- Helvacı, N. O. ve Korkmaz, Y. (2025). Sürdürülebilir üretim: Kenevir bitkisi ve sıfır atık uygulamaları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 28(2), 1123-1142.
- Hussein, A.S. and Mansour, S.M. (2018). Solid waste issue: Sources, composition, disposal, recycling, and valorization. *Egyptian Journal of Petroleum*, 27(4), 1275-1290.
- İbadullayeva, J., Jumaniyazova, K., Azimzadeh, S., Canıgür, S. ve Esen, F. (2019). Çevre kirliliğinin insan sağlığı üzerindeki etkileri. *Türk Tıp Öğrencileri Araştırma Dergisi*, 1(3), 52-58.
- İbret Ü. ve Aydınöz, D. (2006). Küre dağlarında yerleşme tarihi içerisinde orman tahribatı ve çıra alımı sorunu üzerine coğrafi açıdan bir inceleme. *Gazi Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi-Kastamonu*, 6(2), 211-223.
- İklim Değişikliği Başkanlığı, (2022). *Paris Anlaşması Genel Bilgi*. T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Erişim 20 Ocak 2025. <https://iklim.gov.tr/paris-anlasmasi-i-34.pdf>
- İlkılıç, C. ve Behçet, R. (2006). Hava kirliliğinin insan sağlığı ve çevre üzerindeki etkisi. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 66-72.
- İrdem, İ. ve Mert, E. (2023). Deprem, dirençli kent ve acil afet yönetimi: Türkiye örneği. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 4(2), 241-276.
- Jana, M. K. and De, T. (2015). Visual pollution can have a deep degrading effect on urban and suburban community: A study in few places of bengal, india, with special reference to unorganized billboards. *European Scientific Journal*, Special Edition, 1-14.
- Kahveci, Ş.Ö. ve Yücel, M. (2020). Stadyum kaynaklı çevresel sorunların belirlenmesi: Adana koza arena stadyumu örneği. *10th International Ecology Symposium*, Bursa. 25-35.
- Karaca, C. (2019). *Çevre ve kentleşme politikası*. Ekin Yayınevi.

- Karaköse, E. ve Işık, M. A. (2024). Bölgesel su kalitesi araştırmaları için arduino tabanlı bir su analizi sistemi prototipinin tasarımı. *Fırat Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 36(1), 179-191.
- Karanfil, M. (2022). Şehirleşme, sanayileşme ve çevresel tahribat ilişkisi: Türkiye üzerine bir uygulama. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 17(2), 77-91.
- Karatepe, Ş. (2022). Kentsel görüntü kirliliğinin hukuki boyutu. *İdealkent*, 13(37), 1053-1059.
- Kaya, V. ve Gürel, D. K. (2024). Türkiye’de fen eğitimi alanında bağlam (yaşam) temelli yaklaşım ile ilgili yapılmış lisansüstü tez ve makalelerin içerik analizi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (59), 532-570.
- Kaypak, Ş. (2019). Kentin yüzünü kirleten görsel kirlilik; Antakya örneğinde. İksad III – Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi.
- Kemer, N. (2022). Orman yangınları ve sonrası: Orman ekosistem restorasyonu. *European Journal of Science and Technology*, (33), 373-381.
- Keleş, R. (2012). *Kentleşme politikası*. İmge Kitabevi.
- Keleş, R. (2015). *100 Soruda çevre*. Yakın Kitabevi.
- Kılıç, F. (2009). Kavram analizi yönteminin kültür kavramının öğrenilmesine etkisi. *Education Sciences*, 4(4), 1381-1391.
- Kılıç, S. (2001). Uluslararası çevre hukukunun gelişimi üzerine bir inceleme. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(2), 131-149.
- Kırat, G. ve Savcı, S. (2023). Ulutaş köyü (Erzurum) bölgesindeki topraklarda ağır metal kirliliğinin araştırılması. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 10(2), 223-233.
- Kışlalıoğlu, M. ve Berkes, F. (2020). *Çevre ve ekoloji*. Remzi Kitabevi.
- Kök, F. (2018). Kentlerde hava kirliliğini önleyecek ya da azaltacak yöntem için verilerin toplanması ve değerlendirilmesi. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1(3), 145-157.
- Kök, F. (2021). Organik atıkların yönetimi, geri dönüşümü ve uygulamaları. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 4(2), 99-108.
- Kuckartz, U., and Rädiker, S. (2020). *Focused analysis of qualitative interviews with maxqda*. MAXQDA.
- Kuran, H. (2022). Türkiye’de çevre yönetiminin merkezîyetçi ve kalkınmacı sürekliliği. *İdealkent – Kent Araştırmaları Dergisi*, 37(13), 589-1613.
- Kurt, A. (2019). *Türkiye’de kentleşme ve çevre sorunları alanında hazırlanmış kayıtlı lisansüstü tezlerin bibliyometrik incelemesi*. (Tez No. 568147) [Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Mahoney, D. B. and Moy, G. C. (2005). *Foodborne hazards of particular concern for the young*. Pronczuk de Garbino J, (Ed.), Geneva. World Health Organization.
- Malkoç, S., Günkaya, Z., Çiçek, A., Göncü, S. ve Gaga, E. E. (2018). *Ekoloji ve çevre bilgisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Dizgi Ekibi.

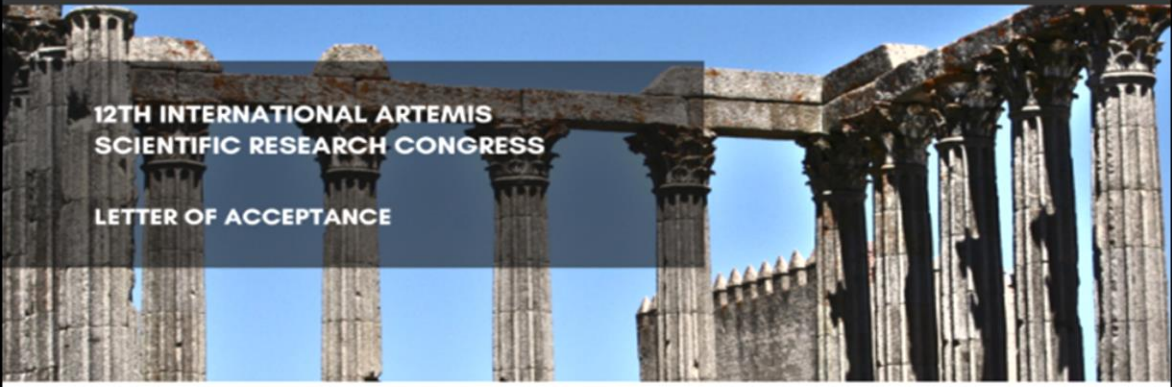
- Mevzuat Bilgi Sistemi. Çevre Kanunu (1983). T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. Erişim 19 Ekim 2024. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2872&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5.pdf>
- Mısır, A. ve Arıkan, O.A. (2022). Avrupa ve Türkiye’de sıfır atık yönetimi ve döngüsel ekonomi. *Çevre, İklim ve Sürdürülebilirlik*, 1(1), 69-78.
- Ökten, S. S. Ö. ve Kapan A. A. (2023). Işık kirliliğinin kentsel yaşam kalitesi üzerine etkisinin araştırılması: İskenderun/Hatay örneği. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 2123-2135.
- Ömürbek, V, Erk, Ç. ve Herek, S. (2019). Üniversitelerde atık yönetimi uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 124-161.
- Önder, S. ve Gülgün, B. (2010). Gürültü kirliliği ve alınması gereken önlemler: Bitkisel gürültü perdeleri. *Ziraat Mühendisliği Dergisi*, (355), 54-60.
- Özdemir, Z., ve Yolcu, M. Ö. (2024). İklim değişikliğinin ve kentleşmenin etkilerini akarsu kıyısı yerleşim alanlarında sel felaketi üzerinden tartışmak. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 10(2), 314-333.
- Özden, S. ve Pehlivanoğlu, S. A. (2024). Tunca Nehri (Edirne-Türkiye) kıyı şeridi boyunca sediment ve topraklardaki radyoaktivite seviyelerinin ve ilgili sağlık tehlikelerinin değerlendirilmesi. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 231-243.
- Özkan, A. (2013). *Sınıraşan çevresel zararlar ve bölgesel sorumluluk rejimi*, Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı, Bildiriler Bitabı, 970-975.
- Özsoy, C. E. ve Dinç, A. (2016). Sürdürülebilir kalkınma ve ekolojik ayak izi. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 53(619).
- Öztürk, H. B. (2024). Çevresel güvenliğin ekokırım yorumu üzerinden ormansızlaşma olgusu: Kolombiya’daki silahlı çatışmalar örneği. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 26(1), 52-75.
- Öztürk, Ş. T. ve Toprak Z. F. (2024). Kyoto Protokolü ve Türkiye’nin uyum sürecinin değerlendirilmesi. *Türk Hidrolik Dergisi*, 8(1), 7-18.
- Özüpekçe, S. (2020). Türkiye’de afet gerçekliği ve bölgesel coğrafya eğitim-öğretim anlayışının bu konudaki rolü. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 13(82), 43-59.
- Sadioğlu, U. ve Ağıralan, E. (2020). İklim değişikliği çerçevesinde 25. Taraflar Konferansı (COP25). *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 361-385.
- Sezgin, S. ve Mutlu, A. (2017). Ülkemizde gürültü farkındalığı sorunu: Şişli örneği. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 676-700.
- Sezik, M. ve Dokuyucu, E. (2025). İklim değişikliği ve Türkiye’de kentlerin iklim değişikliği politikalarına uyum sorunları. *Kent Akademisi Dergisi*, 18(1), 540-562.
- Sivri, E. (2023). *Türkiye’de kalkınma planlarında yer alan çevre sorunları ile ilgili kavramlara yönelik bir araştırma*. (Tez No. 809923) [Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Sökmen, Ö. ve Çankaya, N. (2024). 2-Akrilamido-2-Metil-1-Propansülfonik asit (AMPS) içerikli hidrojenlerin metal tutma davranışlarının incelenmesi. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 1374-1398.
- Söylemez, E., Kaya, T., Yiğit, M. D., Tunç, T., Şahin, A.B., Aydın, A.T. ve Yılmaz, N. (2024). İlk sosyalfest 2024 katılımcılarında gürültü farkındalığı: Retrospektif bir araştırma. *Unika Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 791-798.
- Şahin, B. ve Kınam, B. (2025). Sanat ve tasarımda sanal su ve su ayak izinin yansımaları. *Art and Interpretation*, 45, 62-71.
- Şahin, C. (2015). Hava kirliliği ve hava kirliliğini etkileyen doğal çevre faktörleri. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, Ankara.
- Şahin, Y. (2022). *Kentleşme politikası*. Ekin Yayınevi.
- Şavran, G. ve Küçük, F. (2022). Sucul canlılarda ağır metal birikimi ve etkileri. *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 65-78.
- Şentürk, İ. ve Cebeci, M. S. (2019). *Çevresel etkenlerin neden olduğu hastalıklar*. VIII. Umteb International Congress on Vocational and Technical Sciences, Sivas, Türkiye.
- Temelli, U.E., Sezgin, N. ve Cumali, B. Ö (2023). Afet zamanlarında inşaat yıkıntı atıklarının belirlenmesi ve atıkların değerlendirilmesi: Kahramanmaraş depremi örneği. *Anadolu Çevre ve Hayvancılık Dergisi*, 8(2), 225-232.
- Tenikler, G. (2023). Işık kirliliği ile mücadele kapsamında uluslararası ve ulusal düzeyde gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin bir değerlendirme. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 8(1), 120-154.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, (2018). *Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın Tarihçesi*. Erişim 18 Eylül 2024. <https://csb.gov.tr/tarihcemiz-i-7012>.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, (2024). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim 18 Şubat 2025. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuçları-2024-53783.pdf>
- Türkmenler, H. (2022). Adıyaman ili topraklarında ağır metal kirliliğinin araştırılması. *Adıyaman Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, (18), 562-570.
- Uslu, D. Y. ve Erkan, U. (2016). Çevre yönetim sistemlerinde yenilenebilir enerji uygulamaları: Yeşil ofis. *Alternatif Politika*, 8(1), 211-233.
- Uslu, Y. ve Demirtaş, M. (2025). Çevresel sürdürülebilirlik bağlamında sağlık yönetimi. *Şura Akademi Dergisi*, (9), 55-65.
- Uysal, K. (2024). *Ekoloji (Çevre bilimi)*. Eğitim Yayınevi.
- Voronych, Y. (2013). Visual pollution of urban space in Lviv. *Journal of Space and Form*, (20), 309-314.
- Yaman, K. ve Olhan, E. (2010). Atık yönetiminde sıfır atık yaklaşımı ve bu anlayışa küresel bir bakış. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 3(1), 53-57.
- Yaman, K. (2020). Kentlerde görüntü kirliliği sorunu. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 2(3), 139-150.

- Yaman, M., Önder, Ö. ve Şengün, H. (2023). *Çevre yönetimi ve politikaları*. Ekin Yayın Dağıtım.
- Yeşiltaş, H.K., Kurt, Z. ve Turgut, Y.Ş. (2023). Çukurova Üniversitesi Balcalı kampüsünde ışık kirliliği ölçümleri. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 38(2), 359- 373.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız N., Karabal, B., Özder C. ve Atar M. (2024). İstanbul bölgesinde asit yağmurlarının ahşap yapılarda renk tasarımına etkisi. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 12(1), 388-404.
- Yıldız, S. ve Özcan, M. (2024). Küresel ısınmanın çay tarımına etkileri. *Uluslararası Tarım ve Yaban Hayatı Bilimleri Dergisi*, 10(1), 47- 68.
- Yılmaz, A., Taşkın, E. ve Bozkurt, Y. (2005), Doğal kaynakların korunmasında çevre yönetiminin etkinliği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13).
- Zukowska, J. and Biziuk, M. (2008). Methodological evaluation of method for dietary heavy metal intake. *Journal of Food Science*, 73(2), 21-29.

EKLER

Ek 1. 12. Uluslararası Artemis Bilimsel Araştırmalar Kongresi (Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları İle İlgili Kavramlara Yönelik Bir İnceleme)

26.05.2025

Dear Sezgi MARAŞ & Bülent ESKİN;

We are delighted to announce that your "A RESEARCH ON ENVIRONMENTAL PROBLEMS CONCEPTS IN TURKEY'S ENVIRONMENTAL PROBLEMS AND PRIORITIES ASSESSMENT REPORTS" study, which you submitted to present orally at the 12th International "Artemis" Scientific Research Congress on May 28-30, 2025 in Bucharest, Romania has been accepted by our referees.

The paper you will present orally at our congress will be published in the proceedings book of our congress on June 07, 2025.

If you would like your paper to be published as a full-text in the congress proceedings book, please report it by e-mail until May 30, 2025.

Prof. Dr. Yueqi ZHANG
Organization Committee Member

 centrul medical
aide sante

 UNIVERSITAT
ID VALENCIA

 BIOTECMED
Societate de Cercetare Interdisciplinară
în Biotehnologie și Bioinformatică

DAY (3) SESSION (1) HALL (4) | GÜN (3) OTURUM (1) SALON (4)

MEETING ID: 820 0943 3658

PASSWORD: 398888

	30.05.2025	Time: 10⁰⁰-12¹⁵ (Turkey Local time GMT+3) Time: 09⁰⁰-11¹⁵ (Romania Local time GMT+3)	MODERATOR/HEAD OF SESSION: EKLENECEKİ COORDINATOR & CO-COORDINATOR: Baha Ahmet YILMAZ
10⁰⁰-10¹⁵	Ali Rıza ABAY Murat ALTUNTAŞ	<i>Yalova University, Türkiye</i>	ARTIFICIAL INTELLIGENCE, FAMILY LIFE AND DIGITAL DEPRIVATION: SEEING THE INVISIBLE IN SOCIAL WORK
10¹⁵-10³⁰	Saeid FARZADFAR	<i>Ankara Social Sciences University, Türkiye</i>	THE ROLE OF RELATIVE DEPRIVATION IN SHAPING SOCIAL MOVEMENTS IN IRAN OVER THE LAST DECADE
10³⁰-10⁴⁵	Sezgi MARAŞ Bülent ESKİN	<i>Aksaray University, Türkiye</i>	A RESEARCH ON ENVIRONMENTAL PROBLEMS CONCEPTS IN TURKEY'S ENVIRONMENTAL PROBLEMS AND PRIORITIES ASSESSMENT REPORTS
10⁴⁵-11⁰⁰	Zelal KAHRAMAN Çiğdem KIZILGEÇİ	<i>Mardin Artuklu University</i>	A STUDY ON BUSINESS OPINIONS TO DETERMINE THE NUTRITIONAL TRENDS OF TOURISTS COMING TO MARDIN
11⁰⁰-11¹⁵	Çiğdem KIZILGEÇİ Figen BAYKAL	<i>Artuklu University</i>	THE IMPACT OF MARDIN'S GASTRONOMIC VALUES ON TOURIST ATTRACTION: A SYSTEMATIC REVIEW
11¹⁵-11³⁰	Yasin TEKİN	<i>Isparta Municipality, Türkiye</i>	ADDING VALUE TO THE CITY SILHOUETTE: LANDSCAPE AND TOURISM TRANSFORMATION ON ÇÜNÜR HILL
11³⁰-11⁴⁵	Yasin TEKİN	<i>Isparta Municipality, Türkiye</i>	A NEW TOURISM ATTRACTION POINT IN ISPARTA: ATATURK CITY STADIUM' NATIONAL GARDEN JOURNEY
11⁴⁵-12⁰⁰	Öznur ÇINAR	<i>Bayburt University Türkiye</i>	ANALYSIS OF INTERNET DATA ON GLOBAL WARMING AND GLOBAL COOLING: A GOOGLE TRENDS ANALYSIS
12⁰⁰-12¹⁵	Öznur ÇINAR	<i>Bayburt University Türkiye</i>	REVIEW OF RENEWABLE ENERGY STUDIES IN TERMS OF DISASTER MANAGEMENT: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS

TÜRKİYE ÇEVRE SORUNLARI VE ÖNCELİKLERİ DEĞERLENDİRME RAPORLARINDAKİ ÇEVRE SORUNLARI KAVRAMLARINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA⁷³

Sezgi MARAŞ¹, Bülent ESKİN^{2*}

¹Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray Üniversitesi, Aksaray, Türkiye,

²Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı, Aksaray Üniversitesi, Aksaray, Türkiye,

Günümüzde sanayileşmenin de etkisiyle insanlar daha çok şehirlerde yaşamaya başlamış ve bu durum birçok çevre sorununu da beraberinde getirmiştir. Çevre sorunlarının çözümü için uluslararası alanda birçok ülke birlikte hareket etmektedir. Türkiye'de de çevre sorunlarının önlenmesine yönelik ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yasalar çıkarılmış, planlar yapılmış, politikalar uygulanmış ve raporlar hazırlanmıştır. 2008 yılında ilki, 2023 yılında ise sonuncusu olmak üzere toplam 10 adet yayımlanan Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporları, çevre sorunlarının çözümünde önemli bir kaynak niteliğindedir. Raporlar, çevresel sorunların nedenlerini, önerilen çözümleri ve ilgili kavramları ele almaktadır. Kavramların iyi bilinmesi ve kavramsal analizlerin yapılması, ilerideki raporlarda çevre sorunlarının çözümüne katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda çalışmanın temel amacı, Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında yer alan çevre sorunlarına ilişkin kavramların sayısal verilerle karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Bu çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, araştırma alanı içindeki konular hakkında bilgi edinmek için kelime ve kelime gruplarının birlikte bulunma sıklıkları belirlenmektedir. Çalışmada 9 ana çevre sorunu başlığı altında 105 alt kavram analiz edilmiştir. Kelimelerin sayısal analizinde ve kelime bulutları oluşturulmasında Maxqda programından faydalanılmıştır. 9 ana çevre sorunu arasında su kirliliği 936 tekrar ile en yüksek sayıya sahiptir. Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında gıda kirliliği, radyoaktif kirlilik, ışık kirliliği ve elektromanyetik dalga kirliliğine yer verilmemiştir. Önümüzdeki yıllarda raporlarda bu çevre sorunlarına yer verilerek yeni kavram araştırmaları yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Çevre Sorunları, Maxqda Programı, Kavram Analizi

A Research on Environmental Problems Concepts in Turkey's Environmental Problems and Priorities Assessment Reports⁷⁴

⁷³ Bu araştırma özeti Aksaray Üniversitesi'nde Dr. Öğretim Üyesi Bülent ESKİN danışmanlığında hazırlanan "Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporlarında Yer Alan Çevre Sorunları ile İlgili Kavramlara Yönelik Bir İnceleme" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Today, as a result of industrialization, people have started to live more in cities, and many environmental problems have arisen. Many countries have been acted together internationally to solve these environmental problems. In Turkey, laws have been enacted, plans have been passed, policies have been implemented and reports have been prepared by the relevant institutions and organizations to prevent environmental problems. Turkey Environmental Problems and Priorities Assessment Reports, a total of 10 of which were published, the first in 2008 and the last in 2023, are an important resource for the solution of environmental problems. This reports have been address the causes of environmental issues, proposed solutions, and related concepts. Knowing the concepts well and performing conceptual analyses will contribute to the solution of environmental problems in future reports. In this context, the main purpose of the study is to examine the concepts related to environmental problems in the Turkey Environmental Problems and Priorities Assessment Reports comparatively with numerical data. In this study, the content analysis method was used. In this method, the co-occurrence frequencies of words and word groups are identified to obtain information about the topics within the research field. In the study, 105 sub-concepts were analyzed under 9 main environmental problem headings. Maxqda program was used in the numerical analysis of words and generation of word clouds. Water pollution has the highest number with 936 repetitions among the nine main environmental problems. Food pollution, radioactive contamination, light pollution, and electromagnetic wave pollution are not addressed in the Environmental Problems and Priorities Assessment Reports of Turkey. New concept research can be carried out by including these environmental problems in reports in the coming years.

Keyword: Environmental Problems, Maxqda Program, Concept Analysis

⁷⁴ This research summary was produced from the master's thesis titled "An Analysis of Concepts Related to Environmental Issues in the Environmental Problems and Priorities Assessment Reports of Turkey" prepared under the supervision of Assistant Professor Doctor Bülent ESKİN at Aksaray University.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı: Sezgi MARAŞ		EVET
Kapak		
1	Tez başlığı, tutanaktaki başlıkla aynı mı?	✓
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	✓
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	✓
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	✓
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	✓
6	Şekil, çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	✓
7	Özet, abstract, giriş, sonuçlar vb. bölümler var mı?	✓
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	✓
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	✓
10	İkinci ve üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	✓
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	✓
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	✓
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	✓
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	✓
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	✓
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	✓
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	✓
Atıf Yöntemi APA 7 ☒ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	✓
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	✓
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	✓
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	✓
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	✓
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	✓
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	✓
25	Şekil, çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	✓

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Bülent ESKİN